БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАРТ 13 ЧЕТВЕРГ № 51 (4021)

Өртээ 20 коп.

1958 чылдың март 16, воскресенье — ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү

Улусчу талантыларны деткиир болгаш улам хөгжүдер

Бистиң чуртувуста бүгү национаддарның политиктиг болгаш экономиктиг хөгжүлдезинге, оларның күрүне талазы-биле бот-эргезин бадыткап турганы болгаш социалистиг утка шынарлыг, национал хевирлиг культуразының чечектелишкининге Октябрьның социалистиг Улуг революциязы эң-не калбак делгемни ажыдып берген. Ылаңгыя бүгү-ле үнелиг үүлдериниң, уран-чечен чогаадылгаларының турганы — чоннуң чогаадыкчы тывынгыр улусчу талантылары канчаарда аажок калбак хөгжүдени алган. Оон тодаргай чижээн бистиң областан көрүп болур.

Бисте кайгамчыктыг салым чаяанныг, талантылыг кижилер хөй хөйү-биле илереп, оларның уран-чечен чогаадылгалары ус, шевергин кылыглары чүгле Тывада эвес, оон девискээриниң ырак даштында безин калбак сураглыг болу берген. Эрткен чылын болган аныяктар фестивальдарынга областың талантылыг аныяктарының төлөөлекчилериниң чедишкинниг кириишкени аная тодаргай херечи болур.

Бут-тывынгыр уран-үүл бөлүмнериниң чамдык киржикчилери Е. Кыдай, Н. Тыртык-Кара, М. Сай-Хоо, Б. Барышева, Г. Бады-Сагаан олар «Эзлдек шыңгыраан» деп танцыны Москвага Бүгү-эвилелдиң конкурузунга улуг чедишкинниг күүсеткеш, лауреаттар болуп, мөңгүн медальдар-биле шаңнатканнар. Ынчаарга Чөөн-Хемчик районнуң Иймеде көдээ клуб эргелекчизи Максим Дакпай Москвага болган аныяктарның болгаш студентилериниң VI Бүгү-делегей фестивалынга Чөөн-чүктүң улустарының классиктиг ырларының талазы-биле конкурска хөөмейлээш, бирги черни ап, алдын медаль-биле шаңнаткан. Бай-Тайга районда чонар даштан янзы-бүрү үүлдер чазап кылыр талазы-биле сураглыг мастер Тойбу-Хаанның кылган кылыглары Москваның бир музейинде делгеттингилээн.

Улусчу талантыларның үнер дөзү чоннуң аразында дээри үстүнде көргүскен хөй эвес чижектерден тодаргай-дыр. Шевер угулзачылар, сиилекчилер, шуткукчулар болгаш ыраажылар, хөгжүмчүлер болгаш улустуң уран-үүлүнүң талазы-биле талантылыг өске-даа кижилер кайы-даа районнарда эвээш эвес. Сөөлгү үеде ыллгалар, музыкалар чогаадып турар эгелекчи авторлар безин бар апарган. Оларның санында көдээ школаларының башкылары Анай-оол (Бай-Тайга), Сорук (Улуг-Хем) болгаш оон-даа өскелерни киирип болур.

Кайда-ла улусчу талантыларны деткиир талазы-биле ёзулуг сагыш салып турар болдур, ында салым чаяанныг талантылыг кижилер илереп, олар чаа-чаа чогаадылганы кылып турар. Бо талазы-биле чаңгыс чижектен көрөөлүпер. Бай-Тайга районнуң «Тээли» колхозунуң сүтбараан фермазының аныяк саанчы кыстары «Саанчы» деп танцыны чогаатканы, колхоз төвүнде клубка ойнаанны көрүкчүлерниң улуг сонуургалын болдурган. Оон соонда колхоз баштаар чери оларга ойнап кедер хепти болгаш баянны садып берген. Аныяк саанчылар ам ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге көргүзер концертти белеткеп турарлар. Ындыг таарымчалыг чижектер чүгле ында эвес, өске-даа черлерде бар.

Ындыг болза-даа салым чаяанныг талантылыг кижилерни илередир, оларны бүгү талазы-биле деткиир, улусчу талантыларны улам-на хөгжүдериниң талазы-биле ажылдар областың чамдык районнарында багай тургустунганын айтыр херек.

Мында кол четпес чүве үүл дизе, оларбиле ажылды доктаамал чорутпас болгаш кажан кандыг бир маргылдаалар, көрүдөлер болу бээрге, чүгле ынчан кээп дүвү далаш-биле хөделип турарында болур. Чижээ, эрткен чылын болган область аныяктарының фестивалынга Тожу районнуң «Май бир» колхозтуң аныяктары «Байлак Тожум» деп ырының сөзүн болгаш аялгазын боттары чогаатканы, солуун утка-шынарлыг программалыг ойнаанны маргылдаага бирги черни алганнар. Фестиваль-даа эрткен—ол бүгү үүлдериниң дугайы шоолуг-ла дыннаалбас апарган. Бир эвес оларга болур-чогуур деткимчени көргүскен болза, оларның чогаадыкчы ажылдары харын мырыңай бүгү областа сураглыг турар ийик дээрзин СЭКП райкому болгаш хөй-ниити организациялары, ылаңгыя фестивальдың киржикчилерин удуртуп чоруан партия райкомунуң секретары эш Бадаа утпас ужурлуг турган. Шак ындыг байдалдар Эрзин районда барын база чугаалаза чогүүр.

Оон-биле чергелештир областың культура эргелели (начальниги эш Чадамба) болгаш улустуң чогаадылга бажыны (директору С. Пюрбю) улустуң талантыларын илередир, ону бүгү тала-биле деткиир, өстүрер болгаш ындыг кижилерге дузалаар хүлээлелиг турган-ла бо талазы-биле база четпес ажылдап турарын демдеглээр ужурлуг. Оон ужурундан чамдык талантылыг кижилериниң уран-чечен чогаадылгалары, ус-шевер кылыглары амыдырал-биле сырый холбашпаан, четпестерлиг болуп турары чажыт эвес болгай. Чижээ, сөөлгү чылдарда ыры аялгалары, музыка чогаадып турар чамдык аныяктарның чогаадылгалары анаа хамааржыр. Ол болза, ыры аялгаларын болгаш музыка бижип турар Анай-оол ышкаш өске-даа талантылыг кижилерниң билиг мергежилин белдер, тускай курстарже чорудар, семинарларын эртирер ажылды чорутпайн турары-биле тайылбырлаттынар.

Бир эвес салым чаяанныг талантылыг кижилер-биле ажылды доктаамал чорудуп, оларга ажыктыг сүмелерни берип, тускай семинарларны чорудуп турар болза, оларның уран-чечен чогаадылгалары, кылыглары улам-на хөгжүп, улустуң амыдыралы-биле сырый холбашкан болуру чугаажок болгай. Ынчангаш областың культура эргелели-даа, улустуң чогаадылга бажыны-даа бо чугула херекти холга ап, ындыг кижилер-биле доктаамал ажылдарны чорудар херек.

Чоннуң аразында талантылыг кижилерни илередир болгаш оларны өстүрер талазы-биле хөй-хөй үүлдерни культура чырыдыышкынның чер-черде албан черлери, бот-тывынгыр уран-үүл бөлүмнери кылыр хүлээлгелиглер. Ындыг болзажок областың чамдык культура бажыңнарында, көдээ клубтарында уран-үүл бөлүмнери безин ажылдавас, шоочалыг турар дээрзин чамдык бижикчилер редакцияга бижип турар. Ындыг чагааларны Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая», «Х улуг хурал» болгаш Эрзин районнуң «Мөрен», Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозтарындан эштер Түмен-оол Серээдар, Сарыг-оол болгаш оон-даа өскелер бижип турар.

Улустуң уран-үүлүнүң талазы-биле янзы-бүрү мергежилдиглер, угулзачылар, сиилекчилер, шулукчулер, ыраажылар, хөгжүмчүлер кайы-даа районда бар чүве төлөөде, культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары, оларның ажылдарын углап, баштаар база тускай кежээлерни организастаар, чогаадылганың болгаш кылыгларының көрүүлелерин, делгелгелерин чорудар ужурлуг. Бо талазы-биле ажылды чүгле культура чырыдыышкын албан черлери эвес, партия, профөвилел болгаш комсомол организациялары база боттарының холунга ап, тодаргай хемчегларни алыр херек.

Амгы үеде Бүгү россияның культурачырыдыышкын албан черлериниң хөй ниити көрүүлдезинге белеткелдер калбарып турар чүве төлөөде, чоннуң аразында талантылыг кижилерни хөйү-биле илередир болгаш оларны бүгү тала-биле деткип, оларга дузалаар ажылдарны доктаамал чорудары негеттинип турар. Улусчу талантыларны калбаа-биле илередип, деткиири, ону улам хөгжүдери—культура албан черлериниң болгаш хөй ниити организацияларының чугула сорулгаларының бирээзи.

ПАРТИЯНЫҢ АЙЫТКАН ОРУУ-БИЛЕ

★ ★

Бүгү чурт белеткенип турар

Бистиң делгем Төрээн чуртувустуң хоорайларында болгаш суурларында ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткелдер калбарган. Агитпунктуларның хереллери чайыннандыр чырып турар. Кежээлерде кижилер оларны долдур чыглып тургулаар апарган.

Молдавияда бо хүннерде соңгукчулар ортузунда политмассалыг ажылды дөртен хире муң агитаторлар чорудуп турарлар. Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин тайылбырлаар ажыл эгелей берген. Слободзейск районда Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистериниң ном-чулгазы болгаш чугаалажып көрүүшкүнү бригаларда, фермаларда чоруп турар. Соңгукчуларның ортузунга ол чугула документилерниң ужур-дузазын тайылбырлаарынга агитаторлардан аңгыда, партияның удуртур ажылдакчылары, бүгү коммунистер болгаш комсомолчулар киржип турарлар.

Сөөлгү чылларның дургузунда Барпат чанында Борислав хоорай база танытынмас кылдыр сайзыраан, ында чаа-чаа улетиур бүдүрүлгелер, өөредилге черлери, кудумчулар, парктар, скверлер өзүп үнгүлөөн. Бориславчылар боттары ол чылдар дургузунда хөй үүлге өөренген болгаш бодунуң ажыл херээнің кайгамчык эки тускай мергежилдиглери апарганнар. Өрүмнөөшкининиң мурнакчы аргаларын шиңгээдип алганы, бүс энергиязындан электриже долузу-биле шилчээни, нефть тывыжынга автоматиканы болгаш диспетчер харылзаазын ажыглааны, автобустарны бүдүрерин шиңгээдип алганы болгаш өске-даа хөй үүлдер шуптузу аларның шын ажыл-херээ болган. 500 борислабчылар боттарының күш-ажылчы шылгаралы дээш орденнер, медальдар, хүндүлел бижиктер-биле шаңнатканнар!

Соңгулдалар хүнүн хөй-хөй совет далайжылар бистиң черивистен талыгыр ырак далай делгемнеринде уткуп турарлар. Оларның корабльдери амгы үеде төрээн эриктериниң ындында далайларны, океаннарны кезип чоруп турар. Корабльдерже соңгулда литературазын, депутаттарга кандидаттарның намдарларын, плакаттарны чорудуп бергилээн. Ол ажылга самолеттарны, чорумал суноларны ажыглап турар. Эжиндириишкинде далайжылар-биле радио харылзаазын доктаамал тудуп турар.

Ташкентиге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаддар Совединиң соңгулдаларының талазы-биле Узбек ССР-ниң республиканың соңгулда комиссиязының хуралы болуп эрткен. Комиссияның кежигүннери соңгулда кампаниязының хүннеринде харылзаа дугайында айтырыгны чугаалажып көргеннер. Республикада соңгулда участоктары турар бүгү бажыңнар телефончуттунган болгаш радиожуттунган. Ырак даглыг болгаш аргыжары берге өске-даа районнарда соңгулда участоктары-биле харылзажырыга төлевилээн көжүп чоруур 70 радиостанциялар белеттеттинген.

Соңгулдалар хүнүн ажылчы чоннар бүгү-ле черлерде күш-ажылчы чедишкиннерлиг уткуп турарлар. Соңгулдаларга алдар болдурган ажылчы чоннарның калбак хемчээлдиг чарыжының дугайын, бистиң Төрээн чуртувустуң амыдыралында ол турасказалдыг болуушкуна совет кижилериниң белек болдурган күш-ажылчы кайгамчык чаагай чедишкиннериниң дугайында чурттуң хоорайларындан болгаш суурларындан СЭТА-ның корреспондентилери хүн-бүрүде медээлеп турарлар.

(СЭТА).

Амыдыралчы шын шиитпир

Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер, машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында СЭКП Төп Комитетиниң февраль Пленумунуң доктаалын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин Тес-Хем районнуң ажылчы чоннары калбак таныжып, ону бүгү совет улус-биле бир дөмей деткип турар.

Ленин аттыг колхозтуң төвүнге болган хуралга ында парторганизация секретары эш Сыгыртааның илеткелиниң соонда ажыл-ишчи саналдар эгелээн. Бир дугаарында колхозтуң зоотехниги эш Чорбаа сөс алган. Оон чугаалаары болза:

— Колхоз бодунга тракторларлыг, көдээ ажыл-агыйның комбайн болгаш өске-даа машина техникалыг болуру-ла шын. МТС-тиң чугула негеттинин турган үели ам эрткен. Шаандаккызынга бодаарга колхозтар ам быжыккан, кадрлар база өскен. Февраль Пленумунуң шиитпирин чогуур өйүнде болган чөп болгаш чугула хемчег кылдыр көрүп, аңаа бүрүн каттыжып тур мен.

Колхозта ажылдап турар механизаторлар чүгле МТС-ке чагыртыр, а ажылдың бүүдүгүрү, эки шынары дээш колхозтуң негелдезин херекке албас чижектерни быжаңчы эш Сундуй илередип чугаалаан. Чүгле хову ажылынга эвес, кыжын тудуг ыяжы, малга сиген сөөрттүрүнге, хар далбыйлаарынга МТС-тен барып трактор дилээр, а ындыг күш, чугула техника колхозтуң бодунга болза, ону ажылга башкарары кончуг белен.

Теректиг-Хемде чеди кодан шээр мал бар, ол ферманың малчыннарының каттышкан хуралынга партия райкомунуң инструктору эш Чүргүй-ооллуң илеткелин аңаа чыылган колхозчулар кончуг кичээнгей болгаш улуг соонуургал-биле дыңнаан. Ленин аттыг колхозтуң Үстүү-Шыгаада, Шуурмакта, Орук-Шынаада болгаш Тес унунда фермаларынга болгулаан таныдыга хуралдары база бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен.

Пленумнуң доктаалын болгаш сессияга илеткелдиң тезистерин танышкаш, көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер, совет кижилериниң чаагай амыдыралын улам бедидер дугайында бистиң партиявые болгаш чазаавыс чугула сагыш салып келгенин, ол айтырыг амгы кичээнгейниң улам-на төвүнде тургустунуп турарын Мөңгүн-оол, Бады база санал берген өскедаа эштер сеткилиниң ханызындан өөрүп демдеглээн.

Колхозтуң малы ам 35,6 муң ажыг, чүгле бо чылын безин 16,5 муң чаш малды немей өстүрүп алыры көрдүнген. Хойну кыргыыры, инекти саары дээш, мал ажылында хөй күш негеттинер өске-даа ажылдарны механизастаары чугула, а ону боттандырарынга техника херек.

Колхоз баштаар чери, ында партия организациязы активтиг болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң киржилгези-биле практиктиг баштайгы хемчеглерни ап эгелей берген. Санап көрген түңнелдиң илереткининден алырга, Ленин аттыг колхоз бо чылын 7 тракторларны, 1 комбайнны, 6 сеялкаларны болгаш элээн каш өске-даа чугула машиналарны садып алыр аргалыг болган.

Партия шын угланыышкынны чорудуп турар

Каа-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин калбаа-биле чугаалажып турар. Колхозтуң бүгү кежигүннери Коммунистиг партияның шиитпирин чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар.

— Бистиң ажыл-агыйывыс сөөлгү чылдар иштинде Сарыг-Сеп МТС-тиң механизаторлары-биле кады ажылдажылгага тарылга шөлүн ийи катап калбартып, тараның ниити чыылдазын элээн көвүдеп, тараа культураларының дүжүттүүн бедидип, мал ажылының продуктуларын көвүдеткен деп колхозта парторг Е. Д. Паздерин чугаалаан. — Сарыг-Сеп МТС-тиң эки түңнелдери-биле чергелештир оон ажылында улуг четпестер барын ол айыткан. Чижээ, МТС эрткен чылын чамдык ажылдар талазы-биле керээлиг хүлээлелерин күүсетпээн, мал чемнери белеткээр талазы-биле колхозка кошкак дузалап турар.

Машина-трактор станцияларын эде организастаары-биле холбаштыр амдызында он тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның кожулда чепсек-херекселлерин, оон соонда комбайннарны чоорту садып ап шыдаар бис деп колхозчулар медеглээннер. Ол саналдарны өске-даа колхозчулар изин-биле деткип, партия шын угланыышкынны чорудуп турар деп чугаалааннар.

Москва—Совет Эвилелиниң найыслалы

Совет чазактың Петроградтан Москваже көжүп келгениниң 40 чылынга хамаарыштыр

Ленинград вокзалының перронунга поезд чедип келирге, улуг Ленинниң монументальдыг хүлер скульптуразы кестүп келир. Совет чазактың Петроградтан Москваже көжүп келгенинге алдар кылыр тургускан ол турасказал совет кижиниң чүрээнге хөй-хөй үүлдериниң дугайын чугаалап турар.

...Кадыг-дошкун 1918 чыл чоруп турган. Марттың эгезинде, РКП(б)-ниң VII съездизиниң ажылының хүннеринде Совет чазакты Москваже көжүрер дугайында айтырыгны шиитпирлээн турган. В. И. Ленин баштаан Совет чазактың кежигүннери олурган тускай поезд 40 чылдар мурнунда, 1918 чылдың март 11-де Москвага чедип келген.

Чедип келириниң хүнүнде В. И. Ленин «Бистиң хүннеривистиң кол сорулгазы» деп сураглыг үүлдү бижээн, а март 12-де ону «Известиелерге» парлаан. Владимир Ильич ол үүлүнге пролетаржы улуг революцияның ужур-дузазының дугайын чугаалап, Брест керээзиниң бүгү-ле дорамчылалдыг чоруун айыткан. Күүлүг болгаш элбекшилдиг Русь дээш демиселдиң дугайын Ильич ханы күзел-биле бижип, «бир эвес кандыг-даа сагышсыралды болгаш кандыг-даа хөөзүн домакты ап октаптар болза, бир эвес диштерни ызырттынгаш, бодунуң бүгү күштерин чыып алыр болза, бир эвес нерв бүрүзүн күштелдиргеш, шынган эвт бүрүзүн чыыра тырттыныптар болза... Русь күүлүг болгаш элбекшилдиг болу бээр» деп айыткан.

Март 12-де Владимир Ильич Кремльге барып, чазактың турар ужурлуг бажыңын көрүп, ынчангаш орус төөгүнүн ол үүнелиг чаагай турасказалын эң-не камныг кадагалаар деп айтыышкынны берген.

Москва хөй национаддыг совет күүнениң төвү болу берген ол кайгамчыктыг хүнден бээр дөртен чылдар эрткен. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң хуралдары ында эртип турар. Коммунистиг партияның ленинчи Төп Комитеди болгаш Совет чазак совет кижилериниң тургузукчу күш-ажылын оортан удуртуп турар. Бистиң Төрээн чуртувусту индустриальдыг-хозяйчы күүлүг күрүне болдурган беш чылдарның кайгамчык улуг планнарын аңаа чогаадып болгаш бадылаан келген. Шилиттинген гитлержи дивизияларны 1941 чылдың сүртенчиг хүннеринде Москва чоогунга алдар чок кылдыр чылча шапкан, ынчангаш фашистиг аг-шериглериниң типлеттирбезиниң дугайында тоожу буурай берген.

Чаа совет үениң тук тудукчузу, улустар аразынга быжыг тайбын дээш демиселдиң сорук киирикчизи—Москва болза эң-не мурнакчы идеяларның мөөңнешкен чери, эртемниң улуг төвү, мурнакчы индустрияның төвү болуп турар. Ында 1500 ажыг үлетпүр бүдүрүлгелери санаттынып, улуг хоорайның үлешүрүнүң ниити продукциязы революция мурнундагы үениннге деңнээрге 60 ажыг катап өскен. Найыслалдың заводтары болгаш фабрикалары бирги чергениң автомобильдерин болгаш автоматчыткан шугумнарны, станоктарны, самолеттарны болгаш металлды, подшипниктерни болгаш эң-не нарын приборларны, электри дериглерин, пөстерни болгаш өске-даа хөй-хөй үүлдерни бүдүрүп үндүрүп турар.

Эрги Москвага 20 дээди өөредилге черлери турган, а ам олар 86. Ниити билигниң школаларында ам 630 муң ажыг уруглар өөренип турар, ол дээрге революция мурнундагызынга бодаарга беш катап хөй-дур. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы, М. В. Ломоносов аттыг университет, ССРЭ-ниң В. И. Ленин аттыг күрүне библиотеказы, Третьяков галлереязы, уран-сиилилге уран-үүлдериниң А. С. Пушкин аттыг музейи, эң эки театрлар Москвада турар.

Эрткен 40 чылдарның дургузунда Москваның даштыкы хевир-шинчизи танытынмас кылдыр өскерилген. Күүлүг хоорай бодунуң мурнундагы кызыгаарларын шагда-ла эртип чоруп барган. Оон кудумчулары калбарган болгаш дортталган, муң-муң чаа бажыңнарны туткан. Шаандагы кыдыг черлериниң орнунда ногаарчыткан калбак проспектилер—Ленинский, Ленинградский, Кутузовский, Тайбың деп кудумчулар тыптып келген.

Эң чоокку чылдарда Москва улам-на кайгамчык чараш болу бээр. Оон шелдеринге, кудумчуларынга болгаш чоок кавыларынга хөй хаат чүс-чүс бажыңнар өзүп, метрополиттениң чаа шугумнары шейдүнер, хоорайның ногаан көрүүшинчизи улам-на чаагайжыыр. Хоорайның мурнуу-барыын талазынга улуг Ленинге турасказалды, Советтер Ордузун тудар.

Куйбышевский, Челябинск-Ленинский, Каменск-Уральский соңгулда округтарының соңгукчуларының хуралдары

ЧЕЛЯБИНСК, 10. (СЭТА). Бежээ М. И. Глинка аттыг опера болгаш балет театрын Челябинский-Ленинский соңгулда округунуң соңгукчулары долдур олургуланкан турган. Олар аңаа ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң депутадынга боттарының кандидады СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, партияның Төп Комитединиң секретары Аверкий Борисович Аристов-биле ужурашканнар.

Соңгукчуларның хуралын СЭКП-ниң Челябинск хооркомунуң секретары К. Н. Воронин ажыткан.

Челябинскиниң политехниктиг институдунуң башкызы Мокшин бир дугаарында сөс алган. Оон соонда трубопрокат заводунуң трубоэлектроканналга цехының профөвилелинин цехком даргазы Попов, драма театрының режиссеру РСФСР-ниң уран-үүл ажыллакчыларының алдарлыг ажылдакчызы Медведев, политехниктиг институттуң студентизи Зотова, СЭКП хооркомунуң секретары Воронин олар санал бергеннер. Олар шупту-ла организакчызы болгаш сорук киирикчизи Коммунистиг партия болур совет улустуң бүгүделегей төөгүлүг тиилелгелериниң дугайын чугаалааннар. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидады А. Б. Аристов дээш боттарының бадылаашкыннарын бээринче санал бергеннер бүгү соңгукчуларны кыйгырганнар.

Олурушканнарның чылыы-биле уткаанны ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат А. Б. Аристов хуралга чүве чугаалаан.

* * *

КАМЕНСК-УРАЛЬСКИЙ (Свердловск область). 10. Бөгүн Уралдың алюминий заводунуң Культура ордузунга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң депутадынга кандидат, СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Екатерина Алексеевна Фурцева-биле Москва хоорайның Куйбышевский соңгулда округунуң соңгукчуларының ужуражыышкыны болган.

Соңгулда округунуң бүзүреттирген кижизи Уралдың алюминий заводунуң электрод участогунуң начальниги М. П. Бабенко, Красногорск районнуң № 2 школазының директору М. П. Запевалов, «Урал-алюминтудуг» трезиниң бульдозеризи И. И. Разумный олар хуралга санал бергеннер.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бистиң Ада-чуртувустуң улам ынайгы чечектелишкини дээш март 16-да чон чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаарлар деп санал берген бүгү кижилер боттарының коллективтериниң өөрүнээзинден медеглээннер. Олар болза соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидады эш А. П. Кириленко дээш боттарының бадылаашкыннарын чаңгыс эп-сеткилдиг бээринче Каменск-Уральский соңгулда округунуң бүгү соңгукчуларын кыйгырганнар.

Соңгукчуларның чылыы-биле уткаанны ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат А. П. Кириленко хуралга чүве чугаалаан.

* * *

Демир оруктуларның Төп Культура бажыңынга март 16-да ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң депутадынга кандидат, СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Екатерина Алексеевна Фурцева-биле Москва хоорайның Куйбышевский соңгулда округунуң соңгукчуларының ужуражыышкыны болган.

Хуралды даргалаан СЭКП-ниң Куйбышев райкомунуң секретары эш Голушко радиозаводтуң лабораториязының начальниги бүзүреттирген эш Сотсковага сөс берген. Е. А. Фурцева болза коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң төлептиг кандидады деп ол чугаалаан. Соңгулдалар хүнүнде боттарының бадылаашкыннарын Е. А. Фурцева дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бээринче эш Сотскова соңгукчуларны кыйгырган.

Ук кыйгырыгны оон соонда санал бергеннер Бабаев аттыг кондитер фабриказының ажылдакчызы эш Смурова, Октябрьский демир оруктуң Локомотив депозунуң машинизи эш Васильев, чиик үлетпүрүнүң Москва технологтуг институдунуң кафедра эргелекчизи техниктиг эртемниң кандидады эш Домоскин, Москва почтамының комсомол комитединиң секретары эш Гусева олар изин-биле деткээннер.

Чыылганнар чылыы-биле уткаан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат Е. А. Фурцева түңнелинде чүве чугаалаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге дужаарын көвүдедир талазы-биле ажылга чедип алган чедишкиннери дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Свердловск областың колхозчуларындан, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларындан, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниңден, партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының ажылдакчыларындан 1473 кижини орденнер-биле болгаш медальдар-биле шаңнаан.

Ленин ордени-биле 74, Күш-ажылчы Кызыл Тук орден-биле — 150, «Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле —407, «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чорук дээш» медаль-биле —431, «Күш-ажылчы шылгарал дээш» медаль-биле 411 кижи шаңнаттырган.

Сүт, эт бүдүрерин болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге дужаарын көвүдедир талазы-биле шылгарангай чедишкиннери дээш эштер Е. Г. Бельковка, М. И. Козленкога, Е. А. Королевага, Е. В. Котиковага, А.Ф. Кротовага, М. С. Мавлютовага, С. А. Соседковка, П. А. Шабунинага болгаш Г. Т. Щелоковка Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

(СЭТА).

Черниң кылымал ийиги эдеринчизиниң шимчээшкининиң дугайында

Март 12-ниң эртенгинин 6 шакка чедир кылымал ийиги эдеринчи Черни долгандыр 1856 дээскинигни кылган.

Агаар бойдус аяс турда ийиги эдеринчи болза хүн үнериниң мурнунда соңгу широтаның 45-тен 61 градуска чедир черге болгаш хүн ашканының соонда мурнуу широтаның 10-дан 26 градуска чедир черге аная каракка көзүлгүлээн.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Комсомол ажылынга партийжи удуртулганы күштелдирер

СЭКП-ниң Бай-Тайга райкомунуң чоокта чаа болуп эрткен 2-ги пленуму районда комсомол ажылының дугайында айтырыгны чугаалашкан.

«Тээли» болгаш «Мурнакчы» колхозтарда комсомол организациялары колхоз бүдүрүлгезинге аныяктарны эки организастап келгениниң ол колхозтарда комсомолчулар болгаш аныяктар бүгү кижи күжүнүң 80 хуузун эвлеп, күш-ажыл талазы-биле бедик көргүзүглерни чедип ап турарлар.

Ылаңгыя «Мурнакчы» колхозтуң комсомолчулары боттарының инициативазыбиле бо чылын школага ыяш белеткээр ажылды боттандырар хүлээлгени алгаш каш-ла хонук иштинде ол ажылдың 70 ажыг хуузун күүсеткенин пленум демдеглээн.

Оон-биле чергелештир комсомолчуларның болгаш аныяктарның улам-на өзүп турар күш-ажылчы көдүрүүшкүнүнден, оларның инициативазыг ажылындан ВЛКСМ райкомунуң бюрозу, оон секретарылары эштер Дорсат, Кочубей олар хожудан турарын пленумнуң киржикчилери чидии-биле шүүмүүлээн.

Ады үнген секретарлар болгаш райкомнуң килдистер эргелекчилери аныяктар ортузунче кирбейн, бүдүрүлгелерде ажылдап турар комсомолчуларның, аныяктарның ажылын болгаш амыдыралын сонуургап көрбейн турганнар.

Колхозтарда 480 хире комсомолчуларның иштинден 152 кижи азы колхозчу комсомолчуларның 32 хуузу чылдагаан чокка күш-хүнүнүң минимумун чедир күүсетпээн, школаларда 500 ажыг өренікчилер, оон иштинде 58 комсомолчулар болгаш 190 хире пионерлер багай демдектерлиг болуп турда-ла комсомолчуларның колхоз бүдүрүлгезинге киржиллезинин, кижизидилгезинин дугайында айтырыгларны райкомнуң бюрозунга бөлгаш өге организациялар хуралдарыңга чугаалашпайн, четпестерни чайладыр талазы-биле тодаргай хемчеглерни албайн келгени пленумга илерээн.

Аныяктарның ортузунга культура-массалыг ажылдарны чорударын комсомол райкому болундан шуут чайлаткан. Аныяктарның бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүгүнери ажылдавайн турар. Район төвүнде болгаш колхозтарда чаңгыс-даа спорт шөлү тургустунмаан. Тээли суурга стадион тудуп тургузар дугайында шиитпирлерни үндүрүп келген болза-даа, оларның күүселдези организастаттынмаан.

Политикижизидилгелиг болгаш идеологтуг ажылдарның кошкак чоруттунуп турарындан кемниг-херек үүлгедир, хейнитинин чурумун үрээр чоруктарның аныяктар ортузунда бар болуп турары чажыт эвес. Комсомолчулар Тропан («Тиилелге» колхозта мал эмчизи), С. Айыс-оол (Тээли суур Совединиң секретары), Дамба-Даржаа, Автаев (МТС механизаторлары) болгаш чамдык өске-даа харыысалгалыг ажылдакчылар безин биче хулиган херек үүлгеткеш шиитпирер чоруккa таваржып турганын пленумнуң киржикчилери буруу шаап көргеннер.

Үстүнде четпестерниң болдунганының чылдагааны болза СЭКП райкомунуң бюрозунан, ылаңгыя комсомол ажылын харыылап турар райкомнуң секретары эш Өлчейниң талазындан, а ол ышкаш колхозтарда чамдык парторганизациялар секретарларындан комсомол ажылын четпес удуртуп келгениниң болур деп пленум демдеглээн.

Айыттынган четпестерни чайладын. комсомол организацияларының ажылын үндезини-биле эде тургузар хемчеглерни айыткан доктаалды пленум хүлээп алган.

М. СҮР-ООЛ.

Каа-Хем районуң «Тиилелге» колхозунуң мурнакчы саанчызы М. Адыяа эрткен чылын болунга быжыглаан инек бүрүзүнден 1000 литр сүттү саап алган. Ол сонгулдаларга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгени алган.

Чурукта: саанчы М. Адыяа.
Фото С. Феоктистовтуу.

Колхозта артык штат кызырылдазындан камналга

Сүт-Хөл районуң «Коммунизмниң херели» колхозтуң колхозчуларының ниити хуралы колхозтуң администрас-эргелеп гинарадынган артык штат кызырылдазын чорударын шиитпирлээн.

Колхозтуң баштаар чери ол шиитпирни амыдыралга боттандырган. Хову ажылының ийи бригадазын чаңгыс бригада кылдыр, малдың чүүннериниң зайы-биле турган үш фермаларны чаңгыс ферма кылдыр, материалдыг үүлдер болгаш азып-чем продуктуларының складының эргелекчизин чаңгыс эргелекчи кылдыр эде организастаан.

Ындыг штат кызырылдазын чоруткаанының түүнелинде колхоз 2460 күш-хүннерин камнап база күш-ажыл кылып шыдаар 6 шыырак кижилерни колхоз бүдүрүлгезинин өске адырларынга ажылдадыр аргалыг болган.

Н. КӨК-ООЛ.

Бо чылдың тудугларынга

Улуг-Хем районда «Чөдураа» колхоз эрткен чылын тудуг планын чедиишкиннинг күүсеткен. Ол болза, тудуг бригадазының организастыг күш-ажылының түүнели болур. Планда көрдүнгениңден ангыдз ылаңгыя кышкы үеде безин бригада дыка хөй тудугларны кылып ажыглалда киирген.

Артынага удуртурган звено декабрь, январь болгаш февраль айларда даг одарларында малчыннарга 9 чурталга бажыннарын тудуп берген, чаш хураганнарга 5 кажааларны кылган. Ол звено амгы үеде бо чылдың планында көрдүнген бирээзинге-ле беш чүс хой кирер 4 кажааларның тудуг ыяжын белеткеп турар.

Эрткен чылда ажылының дуржулгазын быжыглавышаан, бо чылын оондаа бедик көргүзүглерлиг болурунга бригада кышкы белеткелдерни организастыг чорудун турар. Бүдүрүлге, чурталга болгаш культура-амыдырал тудугларынга 2 муң кубометр ыяш херек. Оон 1500 кубометрни белеткээш, черниң агында беле сөөрткен, оон иштинден муң кубометрни тудуг шөлдериңде эккеп алган.

С. ТЕЛГЕР-ООЛ.

Парторганизация секретарларының семинары

СЭКП Кызыл хоорай комитединиң пропаганда болгаш агитация килдизи хоорайның бүдүрүлге черлериниң парторганизация секретарларының семинарын организастаан. Анаа партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажылдарны амгы негелдениң деннелинге бедидер дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Ажыл-агый, бүдүрүлге черлериниң ажыл-чорудулгазынга ында партия өге организацияларының контрольдаар эргелерин боттандырар айтырыг талазы-биле семинарга дуржулга солчулгазы болган. Облпотребсоюзта болгаш «Тыва тудуг» трезинде парторганизация секретарлары эштер Крицын биле Емельянцев оларның допчу илеткелдериниң соонда семинарның киржикчилери боттарының коллективтеринде байдалдың канчаар тургустунганын тодаргайлап чугаалаан.

Ажылдың бүдүнгүрү, продукцияның эки шынары дээш демиселге социалистиг чарыштың улуг ужур-дузазының дугайында аш-чем комбинадында болгаш типографияда парторганизация секретарлары эштер Петрова, Бражников оларның саналдары семинарның киржикчилерин сонуургаткан. Ол ышкаш партийжи-организастыг ажылларның төп автосептелге мастерскаязында болгаш көдээ ажыл-агый автотранспорт конторазында канчаар тургустунган дугайында саналдар база болган.

А. ЧУНАРЕВ.

Кичээлдер үстүп турар

Бии-Хем районуң «СЭКП XX съездизи» колхозта партия организациязы (секретары эш Бессмертных) партия чырыдышкынының четкизинге 1957—1958 өредилге чылында партия төөгүзү өренир бөлгүмүү тургускаш, анаа өренирибиле коммунистерден бөлгаш партия кежигүү эвестерден 18 кижини шилип ап, ук бөлгүмүүн пропагандизинге колхозтуң оралакчы даргазы эш Х. Ёнзакты бадылаан.

Өредилге чылының эгезинде бөлгүмге чүүле үш катап кичээл болуп эрткен.

Оон бээр ам барык-ла үш ай дургузунда кичээл болбаан, коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвес активтиң политиктиг өредилгези шуут үттүндүрген. — Сөөлгү үеде кичээлдеривис чүге чорбастай бергенил—деп пропагандист эш Ёнзактан айтырарга:

— Оон чылдагаанын мен база эки билбес мен. Чогум кандыг эртемнер өренирин партия организациязының секретары Бессмертных менээ чугаалап бербээн. Партия төөгүзү өренириниң план, программазы мээң холумда чок—деп эш Х. Ёнзак харыылап турар.

«СЭКП-ниң XX съездизи» колхозта коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвес активтиң политиктиг өредилгези кандыг чоруп турарын партия Бии-Хем райкому, оон пропаганда болгаш агитация килдизи сонуургап көрбейн турар.

М. ЧЫДЫҢ

Бистиң кандидаттарывыс

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ

Көп-Кежиг. Бо дээрге Хемчиктиң мырынай кыдыында чер. Оон бир талазындан Хемчиктиң суу ону серинн киирип чыдар, өске талазынче көөрге, тараа чурту хову-даа, мал-маган чурту шынаадаа бар-ла. Хүнүүн чылыы кижини дөгеп бээр, арыг агаар мага-ботту тыныш киирип бээр. Дамырактыг кара суглар, арыы дээрге, даштар шурулар дег болу берген чыдар кылдыр ойнаан чыдар, оларның сускун киирип берген бүгү чери аяс чайын ногаан хевис ышкаш, кижиниң караан кезээде өөрткен чыдар.

Чүү сөглээр боор, оран-чурт-даа эки, арат чон-даа ачылыг. Ынчалза-даа Сарыглар Сат, улустуң чугаалажыры ышкаш, чырык хүн көрбейн өзүп келген кижи-дир. Оран-чурт ол хире чырык чаагай турда-ла, оон бодунуң сеткил-сагыжы кезээде ышкам чоруур. А чүге, канчангаш ындыгыл? Ол дугайын оон боду билбес. Ийет, революция мурнундагы Тыва өг-бүлезинге, күс турда, бичии оол көстүп келген, артында малын кадарып, тараазын тарып берип чорааны байнын сулазын чуулуп турган өй ол. Сула тараа дээрге, бай дужүмет, маңгыс эвес, ынчангаш сула-биле чемгерип азыраар чыраа-саяк аттары чок-даа бол, сула тараага турасканы чүве дег, оглун Сула деп адап алганнар.

* * *

Чылдар эртип-ле турган. Сула беш харлыг чорда, байларның кулу чораан адазы, Сарыглар Сат, та ажыг-шужүүнден чүве, та арыг-аржыындан чүве, өлүп калган. Эдилээр эдиниң элбээнге, бодунуң эртем-сургуулдуунуң ачызынга даянып дээр чүве бар эвес, авазы, улустарның малын кадарып, судун саап берип чорааш, оглун өстүрүп алган. Ол-даа, шынап-ла, «Араттың сөзүнде» Тас-Баштыг дег кадай чораан.

1934 чыл келген. Улус эрге-чагыргазының үези. Сула Чывылаевич Сарыглар, 18 харлыг оол турган, ажылдаары-биле «Элегес» күрэкономга чеде берген. Ажылга хүлээп алыр боор ийикпе. Назын четпээн хире кижи-дир сен дээш, харын-даа «он сес хар четпээн кижи ажылдавас, ашак-кадай болбас чоор» деп баштактаңгылап каар мындыг болган. Ынчалза-даа Сула Чывылаевич кады барган өөрүнге дузалагылап, кезек ажылдап чорда, оон ажылын көргеш, «шымбай эр-дир мон» дээнзиг, ажылга хүлээп алган.

Сула Чывылаевич бодунуң ёзулуг тускай күш-ажылчы амыдыралын ынчаар эгелээн. Ийи чыл иштинде янзы-бүрү ажылдар. Ынчалза-даа оон чүрээн бирле чүве өйүп чораан: «Черле бо трактор деп чүвени эмдик аът дег шалбалап алгаш, чүгеннеп алза кандыг чүвел моңу». Техникага оон ынакшылы хүн тудум-на келдереп барган. Оон үү боор, тракторжулар курузунга киирип алгаш, ону чедиишкиннинг дооскан.

Күзел бүткен — ол ам тракторжу. Оон эгелээш, тракторжулап ажылдап турган, чолаачының, оон соонда комбайнерниң тускай эртемин ол шингээдип алган.

... Кызыл-Мажалык МТС-ке Сула Чывылаевич 1949 чылдан эгелеп ажылдап киргеш, чедип алган үш тускай эртемин чылдың эзлээнинг аайы-биле бүрүн ажыглап келген. Чазын — тракторга, күзүн—комбайнга олуруптар, а кышкы үеде — чолаачы азы хынакчы механик. 1954 чылда Сула Чывылаевич кезек када МТС-тиң участок механигинге ажылдап турган, «Комсомол 30 чылы», «Ленинниң оруу», «Кызыл тараачын» колхозтарның ховуларынга ажылдап турган механизаторлар ону эки билир.

Ол чылын бир-ле хүн «Кызыл тараачын» колхозтан МТС-че телефонап келген.

— Комбайн ажылдавастап турупкан «эмчини» чорудуп берип көрүнер. «Дүрген дузаламчының эмчизи» машиназынга олурупкаш, хап чеде бээрге, комбайнер, оон дузалакчылары, бригадир аажок дувүрээн хевирлиг турганнар.

— Чүү канчаар бис?—деп, ажаап алышкынның изиг өйүнде комбайн турупканынга сеткил далашкан бригадир айтырган.

Комбайнның чолаачызы аныяк оол кайгай берген турган:

— Чорувас-тыр, шыдаар хемчеглериниң алдым, ынчалза-даа...

— Ажырбас, «эмнеп» аар бис, — деп Сарыглар бүзүрелдин-биле орта харыылааш, хөделип кирипкен. Мындыг таварылгалар кайы көвей.

Сула Чывылаевич 1953 чылдан эгелээш комбайнер болуп ажылдап келгениниң бээр чыл-чылы-биле улам-на өөренип, улам-на мергежип келген.

Чогаадыкчы күш-ажыл-биле бүргеттинген чылдар эрттип-ле турган. Ол чылдарже көөр болза, ажаап алышкын сезонунда 220 гектар черниң тараазын ажаар нормалыг турда, оон ажаап ап турганы мындыг: 1954 чылда 450 гектар, 1956 чылда—609, а 1957 чылда —650 гектар.

1957 чыл Сула Чывылаевичиге онза харыысалгалыг болган. Ажаап алышкын өйү кирип келирге, комбайнер дээргe, бодунуң агрегадын колхоз ховуларының делгеминге үнүүре бээр. Ажаап алышкын хайнып үнер. Ынчангаш механизаторларны социалистиг чарыжының баштайгы хүннериндеп эгелээш-ле, оон бирги черни эзлээри чаңчыл дег болу берген.

С. Ч. Сарыглар.

— Сула Сарыглар кандыг ажылдап тур?— деп айтырыг комбайн агрегады бүрүзүнден МТС-ке төктүп-ле турар.

— Сула Сарыглар темпизин кудулаттпайн-дыр,— деп, харыы кезээде ындыг болур. Ындыг, ол шын. 1954 чылдан эгелээш, ажаап алышкын үезинде социалистиг чарышка ол үргүлчү бирги черни эзлеп келген.

1957 чылдың күскү хүннериниң бирээзинде «Большевик» колхозтуң шөлүнге хенертен, Сула бо чедип келген. Колхозтуң даргазы Кара-оол Санданович пат кайгай берген.

— Кажан иргин чеде хонуп келдин? Дүүн кежээ «Кызыл тараачында» кижи деп дыннаан бис.

— Силерде ажаап алышкын бергеден турар деп менээ дыннатты. Бөгүн-даа анаа турар ужурлуг кижи мен. Арткан тараазы бо даңны атсы кезип дооскаш, бээр далажыптым. Хүннер аяс турда четигер болгай.

— Ындыг болза дыштанып, биче удуп ал. А ол аразында мен тараа сөөртүүр машина болгаш өске-даа үүлдерни таарыштырыптайн.

—Ол чү дээрин ол, дарга. Хүн ам-даа эрте-дир, тараа мени дүрген ажаап алынар деп кыйгырып чыдырда, канчаан карак шимдинер боор!—Сула ынча дээш, бодунуң дузалакчызы-биле дораан-на ажылдап эгелей берген. Даартазында хүнде механизаторлар үжен гектар кызыл-тасты ажааган. Ол дээрге эзлчегниң нормазындан үш чартык катап ажып турары ол. Оон эгелээш, Сула ажылының темпизин кудулатпаан, чамдык хүннерде үжен беш гектар чедир ажаап ап турган.

— Тарааны арыглаарынче үү кичээнгей салыр,—деп Сула-биле чугаалажып турарывыс аразында ындыг чугааны үндүре каапты. Ону ажыглап алгаш:

— А ону силер канчаар чедип ап турар силер? — деп, оон айтырдывыс.

— Дүжүт белик болза, саваң көвей болур. Тарааны эки арыглаарда комбайнның шимчээшкинин таарыштырар херек. Дүжүт улугда — дүргеделди оожургадыр, ынчаарда эргилде көвүдээр. Черниң дескі азы оңгар аайын базa көөр.

— А оон бээр ажыы үүл?

— Бо хемчеглерни ап турган, тараанын арыглаашкынын 99 хуу чедирип ап болур, а анаа-ла чүү-даа барымдаалавайн, хөй гектар сүргеш-ле туруп алырга. ол хуу 75-тен ашпас боор чүве.

— А аңгылап ажаап алышкын талазы-биле кандыгыл, моонар?

Бо айтырыгны дыннаан, Суланың карактары улам чырыткылаңгылап келгензиг болу берип, эриннеринге үүлдүгүүнген хүлүмзүрүг илдең көстүп келди.

— Мурнунда эскербейн чораан кижи мен. Ол дээрге, улуг ажыктыг арга чүве-дир. «С-4»-түн бистерин уштуп каапкаш, аңгылап ажаарынга бөлер аппаратты эптеп алгаш, киріптер. Сөөлүнде бо тарааны, чаъс болбаан болза, кургаттпайн-даа шуут комбайндан дужаап болур чүве чорду. Мындыг арга-биле 300 гектарны ажаадым.

Комбайнер кыжиниң ажылы-биле таныш кижи, оон бедик бүдүрүлгечи, үзүктел чок ажылы кайы хире улуг күжеңишкиннериниң түүнелинде бүдүп турарын билир. Ажылдаарынга кандыг-даа ындыг онза байдалды Сула Чывылаевичиге кым-даа үргүзүп бербейн турган. Черниң аайын барымдаалаш, тараа кезериниң хүн бүрүзүн мырыңай эн оонак чүүлдериңе чедир ол боду бодап ап, туруп келген байдалды көрүп ол хөделир.

— Комбайн-биле бедик бүдүрүлгечи күш-ажылды чедип ап турар-дыр силер. Машинаны үлегерлиг ап турары, аңаа үрегдел болдурбазы дээн чергелиг үүлдерден өске кандыг хемчеглер ап турар силер, чугаалап берип көрүңерем. Чамдык аныяк комбайнерлерге ол үлегердаа болгай-ла.

Сула Чывылаевичиден оон ажылының дугайын айтырарга, чугаалаар хөөнү чок кижи. Кижи бүрүзү дег ажылдап турар кижи мен дээш олурар. Ынчалза-даа дилегге шыдашпайн баргаш, үстүнде айтырыгга харыылап берди.

— Агрегаттың ажылдакчылары, колхозтуң хову бригадазы-биле ыяк дугуржуп алгаш, сырый харылзаалыг ажылдаарга эки. Шупту чүвени шактыг кылып алыр.

— А чижээлээрге?

— Агрегаттан тарааны үзүктел чокка сөөртүүр бергедей бээр үүлдер турар. Колхоз чамдыкта ол сорулгага транспорттуу четче хандырбайын-даа баргылаар. Кыпар чүүл база үстүп болур. Бо бүгүнү ыяк чөвүлежип алыр. Чемненир шактыбезин доктаадып алыр. Аяс хүннерно, айдың дүнелерин ажылаар. Шуут чугаалаарга, эчизинде-ле бүгү коллективтиң деминг ажылы бүгү чүүлдү шиитпирлээр. Чижээлээрге, ол коллективте мен бир ээриил-дир мен ийин.

МТС-тиң механизатор кадрларының, оон бодун өөреткен кижилериң дугайын Сула Чывылаевич улуг четирикишкин-биле сактып чугаалап олурар. Бодунуң хоочун башкызы, ам Сарыг-Сеп МТС-те участок механигинде ажылдап турар Глушковту кезээде ол утпас.

Сула Чывылаевич эрткен күзүн башкызынга аалдап чеде берген. Өөреникчизин көрүп каашы, башкызы дээрге, өөрээнилеп чүгле ыглап бадыыптаан дижир. Суланың бажын, эктин суйбап, үр-ле ыыт чок турган. Оон соонда ийи дашкажыгаш шампанскоени куткаш:

— Сээң чедиишкиннериңни дыннап чор мен, сээң ам-даа улуг чедиишкиннерлиг болуруң дээш!—деп, башкызы мындыг.

Кайызы-даа ыыт чок ижикеннер.

Башкызы кезек олургаш, чугаалаан:

— Кады чаржыг көрген болзувусса, сен менээ алдырбас хире-дир сен. Өөреникчизи башкызын эртип турар. Совет кижилер черле ындыг. Ам бодум сенден дуржулга алыр апаар-дыр мен. Ам канчаар дээр, —өөредип билир чораан кижи улам ынай өөренип база билир херек.

Ынчаарда байырлажып чарлып тура, башкызы Глушков чугаалаан:

— Менээ байыр чедирер чү боор. Сенээ-даа, чоңга-даа херек чүүл кылып каан-дыр мен. Ам эки комбайнер болгандыр сен. Өөрүп тур мен! Сенээ база улам улуг өөрүшкүнү күүсээн!

Борта база бир чүүлү демдеглезе артык эвес, Сула Чывылаевичиниң бодунуң өөреткен кижилери база бар. «Комсомол 30 чылы» колхозта Сая Белекти көрүнерем. Суланың агрегадынга штурвальщиктеп ажылдап турган, оон соонда шылгалданы тудуп, комбайнер болган. К. Шодун-оол, С. Дырышпайны болгаш оон өскелерни-даа адап болур.

Сула Сарыглар—идепкейлиг хөй-иниитчи. Көдээ ажыл-агый болгаш белеткел ажылдакчыларының профэвилелиниң обком кежигүү, МТС-тиң ажылчыннар комитединиң кежигүү хүлээлгеде оон ажылы хөй талалыг.

Сула Сарыгларның бажынынга кире бээрге, оон дөрүнде ханада, хоолааш азып каан, алдын үжүктерлиг бижик бар.

— Ол дээрге төрээн Коммунистиг партиямның менээ бүзүрели, идегели, чагыы чүве, — деп ол чоргаарал-биле чугаалаар.— Каяа-даа ажылдап турган, ону бодап келгенимде, сеткилим чырып келир, бодум чалгыналып келир мен.

Ынчаарга ол бижикте мындыг сөстер бар:

«1956 чылда бодунарның эрес-маадыр күш-ажылынар-биле ажылынарга бедик көргүзүглерни чедип алганынарны СЭКП обкому болгаш облкүүсконың демдеглевишаан, улус ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле чаа чылда улам улуг күжүнер-биле болгаш түүкүлүнер-биле чедиишкиннерни чедип алгаш, оон-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң салганы төөгүлүг сорулгаларын шиитпирлээрвиге төлептиг салыышкынны кылыр силер дээрзинге быжыы-биле бүзүрел тур...».

Бо идегелди оскунмас дээш, Сула Чывылаевич могаг-шылаг чок ажылдап турар.

«Комсомол 30 чылы» колхозтуң колхозчулары болгаш МТС-тиң ажылчыннары, албан-хаакчылары Сула Чывылаевич Сарыгларны ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга депшиткеш, оон күш-ажылчы шылгаралын демдеглээннер.

С. САМБА-ЛЮНДУП.

РСДРП-ниң бирги съездизи

(Ажыттынганындан бээр 60 чыл болганынга)

Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязының (РСДРП-ниң) бирги съездизиниң ажыттынганындан бээр бо чылдың март 13-те 60 чыл болур. Съезд 1898 чылдың март 14-15-те Минск хоорайга чажыт байдалга болуп эрткен. Съездиниң ажылынга «Демиселдиң эвилелиниң» дөрт бөлүүнүн: «Петербурггун, Москваның, Киевтин, Екатеринославтың төлээлери, «Ажылчын солуннуң» база Бундунуң төлээлери — шупту 9 кижи киришкен. Сибирьге шөлүлгеге турган ужурунда В. И. Ленин съездиге олурушпаан. Съезд болза, марксисчи бөлүгмнерни болгаш бөлүктерни Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязынга каттыштырарынче баштайгы орадаажыышкын болган. Съезд РСДРП-ниң тургустунганын чарлаан, ынчангаш ол улуг революсчу-пропагандисчи рольдуг болган.

Быларгай бөлүгмнерни болгаш бөлүктерни чаңгыс марксисчи партияга каттыштырарының идеязын В. И. Ленин эн-не баштай бодунуң «Улустуң өннүктери» деп кымнарыл база олар социал-демократтарга удур канчаар чаалажып турары?» деп номунга 1894 чылда идип үндүрген. Ол ажылынга В. И. Ленин народник идеологияны шыңгыы шүүмүүлевишаан, марксизмниң үндезиниерин камгалап, улам ынай хөгжүдүп, орус марксистер быдаргай марксисчи-бөлүктерден болгаш бөлүгмнерден дайынчы пролетаржы партияны, коммунистиг революцияның партиязын организастаар ужурлуг деп айыткан. 1895 чылда В. И. Ленинниң тургусканы «Ажылчын аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилели» Россияга революстуг пролетаржы партияның баштайгы чугула эге-үрези болган, оон ажыл-чорудулгазы марксизмни ажылчын шимчээшкини-биле каттыштырарынче угланган турган. 1895—96 чылларда В. И. Ленин кара-бажынга туруп турган, Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязының программазының баштайгы төлевилелин болгаш тайылбырлалын бижээн. 1897 чылдың төнчүзүнде шөлүлгеге турган, В. И. Ленин «Орус социал-демократтарның сорулгалары» деп программалыг ажылды бижээн. Ынчалза-даа В. И. Ленинни база оон соратниктерин тудуп хоруудаан болгаш шөлээн чорук Россияның социал-демократтыг организацияларының съездизин чыылдырар арганы бербээн. Ынчангаш съезд чүгле 1898 чылда болган. Оон кол айтырыы партияны тургузар дугайында айтырыг болган. Съезд чер-черде «Демиселдиң эвилелдерин» болгаш Бундуну чаңгыс аай социал-демократтыг организацияга каттыжарын шиитпирлээп, ону Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязы деп адаан. Съезд национал бүрүзүнүң бот тускайлаттынар эргезин хүлээп көөр деп айыткан. Оон ынай съезд үш кижи составтыг Төп Комитетти соңгаан. Партияның органы болза Киевке үндүрүп турган «Ажылчын солуну» деп чарлаан.

Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязының тургустунганын съезд чарлаза-даа, чаңгыс аай бүдүн партия тургустунмаан. Съезд программаны хүлээп албаан, Уставты ажылдап кылбаан. Съездиниң үндүргени «Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязының манифезинде» пролетариаттың политиктиг эрге-чагырганы чаалап алырының сорулгазын ыыттаваан, пролетариаттың баштынчы болурунуң дугайында болгаш хаан ёзуга, буржуазияга удур демиселге оон эвилелчилериниң дугайында чүүдаа айытпаан турган.

Съездиге соңгуттурган ТК удатпаанда туттургаш бажынаткан, төп солуннуң типографиязын хаап каан. Чер-черниң социал-демократтыг организацияларын каттыштырар болгаш харылзаштырар ажыл чоруттунмаан. Чер-черниң комитеттери съездиниң сөөлүнде-даа башкаланчак, аразында харылзаа чок хевээр арткан. Чаңгыс төптен удуртулга-даа, чер-чер организацияларының ажылынга чаңгыс аай шугум-даа чок турган. Ынчалзажок орустуң революсчу социал-демократиязының амыдыралынга РСДРП-ниң 1 съездизи улуг болуушкун болган. Съездиниң болуп эрткенин, партияның тургустунганын чарлаан дугайында медээлер революсчу хөөн кирген бүгү социал-демократтарга күштүг саалдарны чедирген. РСДРП-ниң тургустунганын чарлаан съездиниң шиитпирлерин, «Манифезин» долгандыр демисел хөрдөлеп үнген. Ол үеде «экономистерниң» талазынче чайгылып кире берген турган даштыкыда орус социал-демократтарның бөлүү, Россияның иштинге ажылдап турган «экономистер» съездиге болгаш оон шиитпирлеринге удур демисежип турганнар.

«Экономистерниң» оппортунистиг шуразшкыннарынга удур «Манифестиң» кол-кол үүлдерин камгалавышаан, Ленин оппортунистерге эйтур шавыышкынны берген. Съездиниң шиитпирлери хөй-хөй четпестерлиг турган-даа болза, оларны оппортунизмге удур демиселге чугула чеңсек деп Ленин санап турган.

«... Бистер, орус социал-демократтар сырый каттыжар болгаш революсчу социал-демократияның чаңгыс аай тугунун адаа-биле демисежип турар быжыг партияны тургузарынче бүгү күжеңишкиннерни угландырар ужурлуг бис. Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязын тургузган болгаш оон «Манифезин» чарлаан 1898 чылдың съездизи бо сорулганы айыткан.

Бистер бодувусту ол партияның кежигүү деп хүлээп көрүп, «Манифестиң» кол-кол идеяларынга бүрүн каттыжып, партияның эчис сорулгаларын ажыы-биле медеглээнин улуг ужур-дузалыг деп санап тур бис»—деп, В. И. Ленин бижээн. «Чог. т. 4 арын 328).

Партияның бирги съездизиниң соонда күштелген быдаргай болгаш үй-балай чорук революстуг шимчээшкининиң өзеринге шаптыктан турган. Чаңгыс аай программаның болгаш тактиканың принциптеринге сырый каттышкан, сандартай болгаш үй-балай чорукту ажыр типлеп шыдаар болгаш ажылчын аңгының политиктиг демиселин херек чок деп турган «экономизмге» шиитпирлиг согуушкунну бээр ёзулуг революсчу, ёзулуг дайынчы партияны тургузарының эргежок чугулазы улам күштелген. Шак ындыг революсчу, дайынчы, марксисчи партияны тургузарының сорулгазын В. И. Ленин күүсеткен. Ленинниң организастааны «Искра» солун марксисчи партияны тургузарынга шиитпирлиг рольду ойнап, партияның идейлиг болгаш организастыг сырый каттыжышкынын белеткээн.

Ажылчын аңгының дайынчы, революсчу марксисчи партиязының, чаа хевирниң партиязының өгези РСДРП-ниң II-ги съездизинге, 1903 чылда салдынган.

К. ДИИГА.

Район библиотеказы

Бии-Хемниң район библиотеказында янзы-бүрү номнарның фондузу кончуг хөй. Оон ажылдакчылары Петрова, Ромашенко болгаш Нейман олар хөй санныг номчукчуларның номнар талазы-биле хереглелин хандырар дээш бүгү хемчеглерни ап турарлар.

Амгы үеде оон номчукчуларының саны 1195 кижи болуп турар болгаш оларның иштинде идепкейлиг номчукчулар 986 кижи. 1957 чылдың дургузунда ниитизи-биле 19 муң ажыг кижилер оон номнар ап номчаан.

Номнарны номчукчуларга дүргени-биле чедирер төлээде, хоорайның бажыннарын, албан черлерин кезип тургаш, номнар бээрин база практикалап турар. 1957 чылдың дургузунда номчукчулар конференциязын болгаш чогаал кежээлерин тос удаа чоруткан. Ындыг кежээлерни кылганының соонда аңаа киришкеннерниң хөй-хөйү идепкейлиг номчукчулар болу берген. Эрткен чылдың ужунда «Номдептерни бажың бүрүзүнче» деп темага кежээни Культура бажыңы-биле кады организастаан. Кышкы ордуну алыры дээш тулчуушкуннарның киржикчилери биле Тываның кызыл партизаннарының ужуражыышкынының кежээни онза солун болуп эрткен. Кышкы ордуну ап турда болган тулчуушкуннарның киржикчизи эш Ермолин болгаш Тываның кызыл партизаны эш Барков аңаа чүве чугаалааннар.

Номнар делгеглерин организастаар талазы-биле улуг ажылды библиотека кылып турар. Эрткен чылда янзы-бүрү темага 37 ындыг делгеглерни кылган.

Чүгле хоорайда эвес, харын ырак фермаларда болгаш бригадаларда база ажылдар чоруттунуп турар: библиотеканың ажылдакчылары оларга үргүлчү бөрыл, чаа номнарны аппарып берип, кежүү чоруур 11 библиотекаларны тургускан болгаш оларның номчукчулары 500 ажып турар. Библиотеканың ном фондузу 17 муң ажып турар болза-даа, номчукчу кижи аңаа баргаш, хереглээн номун дүрген билип ап болур.

Амгы үеде чугула хемчег болур—культура-чырыдышкын албан черлериниң Бүгү-россий көрүүлезинге белеткел калбарын турар болгаш ол болур көргүзүгге типлекчи болур деп күзел-биле библиотеканың ажылдакчылары чүткүлдүг ажылдап турарлар.

В. КОСТЕНКО.

МАЛ АЖЫЛЫНГА КИЧЭЭНГЕЙНИ КОШКАТПАС

Малдың чаш төлүн менди өстүрер

Өвүр районнуң колхозтарында мал оолдаашкыны массалыы-биле эгелээн. Малчыннар малдың чаш төлүн менди доруктурарынче улуг кичээнгейни салып турар. «Коммунизмче орук» колхоз төрээн 652 хоюнуң 652 хураганын, 130 өшкүцүц ынча санныг анайын, 54 инектеринің 53 бызааларын менди алган. Ол колхоз малдың чаш төлүнге таарымчалыг, чылыг кажааларны белеткээн. Бо артельдің баштаар чери малдың ажаалгазын күштелдирер, чаш малды менди алыр дээш малчыннарга дузалажыр кижилерни немей тургускан.

«Кызыл тук» колхозтуң чаа төрүттүнген 726 хураганнары, 48 анайлары, 16 бызааалары, «Совет Тыванын 5 чылы» колхозта 383 баш малдың чаш төлү хорамча чокка алдынган. «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу эш Өлчей, «Совет Тыванын 5 чылы» колхозта хойжу эш Арагачы, «Кызыл тук» колхозта эш Бадын-оол чаш малды чидириг чокка ажлап турар.

Ындыг-даа болза, малдың чаш төлүнүц, улуг-даа малдың ажаалгазында четпестерни дүрген чайладыры чугула. «Торгалыг» колхозтуң бирги сүт-бараан фермазының 2 бызаазы ажаалгазы бакыраанны-биле хорамчага таварышкан. «Совет Тыванын 5 чылы» колхозтуң Арыг-Бажында фермазының төрээн азы ам төрүүр деп турар инектерин немелде чемнер-биле хандырбайн турар. «Кызыл тук» колхозтуң Чараш-Дыт фермазының чаш бызаалары саанчыларның бажыннарында ажаатты́ныып турар. Чаш малдың хораар чоруун болдурбас дээш ону эки ажаарының бүгү-ле болдунар аргаларын ажыглаары, хемчегларни алыры чугула.

А. АЛЕКСЕЕВ.

Молдургалар эки ажаалгада

Таңды районнуң «Совет Россия» колхозунуң аныяк инектер кадарчызы О. Адардан ниитиниң мал ажылын хөгжүдери дээш кызымак ажылдап турар. Ол 1954 чылдан бээр артельдің аныяк инектерин ажаап келген, ийи чылда менди кадарган инектерин колхозтуң мыйыстыг улуг бода малына каткан.

Ооң соонда 1956 чылдан бээр 90 ажыг молдургаларны хорамча чокка ажаагаш бадулуг инектерге каткан. Ам ооң ажаалгазында 84 бызаа-молдургалар хүр кыш ажып турар. Деңгели шыырак молдургаларны ол эки оттуг черлерге одарладып, арганнарын тускай үскеш, сиген, савңбиле азырап турар. Мал чеми камныг чыгыдалда. Адарданның кадайы С. Көк молдургаларны ажаарынга идепкейлиг дузалажып турар. О. Адардан аныяк мыйыстыг бода малды менди ажаар, ооң күжүн семирттир дугайында хүлээлгени алган.

О. СИИРИН-ООЛ.

Малдың уксаазын экижидер

Күрүненің мал өстүрер планын күүсеттишаан, ол негелдеден тудак чок база бир чугула соруга болза, ниитиниң малын эки уксаалыг болдурары дээш боттуг хемчегларни алыры болур. Бо айтырыг Таңды районнуң Дзержинский аттыг колхозунда мынчага чедир эки шиитпирлеттинмейн турары дыка четпес.

Симменталь уксааның бугалары областың шупту колхозтарында бар, ооң хайнакталган бүдүрүкчүлер, саалда инектери безин кодан бүрүзүнде көвүдээн, а бистиң колхозта чурт инээнден безин ёзулуг шилиттинген буга чок.

Колхозта мыйыстыг бода малдан эдержилгеге кирер 340 ажыг инек бар, а аңаа 14 бүдүрүкчүлер негеттинер турда, хөрек кырында чүгле 7 буга бар. Оларны безин ажыглап турары зооветеринария чурумунга таарышпас. Кандыг-бир бүдүрүкчүлерни ол-ла коданга 4 чылдан ажыр ажыглап болбас, ону өске коданнарже солуур, а бисте ындыг чурум чок, чамдык бугалар ол-ла өөрүнде 10 чыл безин чедип турар.

Малдың уксаазын экижидер чорук ооң продуктулуун бедидеринге холбашкан чугула айтырыгның бирээзи. Колхоз баштаар чери болгаш зооветеринария ажылдакчылары чүгле инектиң эвес, өске-даа малдың уксаазын экижидеринче кичээнгей салыры чугула негеттинип турар.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ.
Сүт-бараан фермазының эргелекчизи.

Малчыннарга дузалашкан

Чөөн-Хемчик районнуң Ийме чеди чыл школазының башылар коллективи Ленин аттыг колхозка улуг дузаны көргүзүп турар.

Чоокта Чодураа сүт-бараан фермазынга баргаш, чаш бызаалар турар улуг кажаны чугайлап, 29 шанак өдекти сөөрттүп, ферманың девискээрин аштап берген.

Делегей байдалының дугайында лекцияны башы Конгар-оол, соңгулдалар дугайында беседаны башы Самбуу ферманың ажылдакчыларынга кылган.

Анисимова, Берёзкина, Куупай, Дамба-оол воскресникке эки ажылдаанар.

К. МАШПАК-ООЛ.

Бызылдың № 1 АТК-зының токары И. Борисевич Дээди Советтиң соңгулдаларынга холбаштыр алган хүлээлгезин чедишкинниг күүсеттип турар.

Мергежилдиг токарь автомашиналарның үрелген кезектерин эки шынарлыг септээр талазы-биле тодаргай чаартылгаларны кылган. Ооң ажылдап турары бөдүүн станокка мурнунда нарын ажылдар кылдынмас турган. Станокка элээн чаартылгаларны кылган, дуржулгалыг токарь кол өзекти, шатуннуң таваан хоюглап турар.

Бодунуң дуржулгазын өөрүнге дамчыдып, оларның станоктарынга баргаш, үе механизмнерни канчаар ажылдап кылырын херек кырында айтып берип турар.

Чурукта: Н. Борисевичниң автомашина кезээн септеп турары.

Сөзү **А. Карпушевтии,**
Фото **Н. Байкаловтуу.**

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажыдып болбас

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставында доктааттынган нормадан ажыр амы-хуузунда мал көвүдедир азыраар чорук колхозчуларның иштинде илерээн. Хуузунда байыырын бодаар чамдык кижилериниң ол хөөнү болза, ниитиниң ажыл-агыйының эрге-ажыынга канчап-даа дүүшпес болгаш колхоз бүдүүлгезиниң янзы-бүрү ажылдарынга колхозчуларның идепкейлиг киржилгезин сулараадыр чорук болур. Колхозчуларның хуузунда эрге-ажыы ниитиниң ажыл-агыйының эрге-ажыынга дүүшкеп турарын, колхозчу бүрүзү ниитиниң эрге-ажыын хуунуң эрге-ажыындан бедик көөрүн устав шыңгыы негеп турар. Ындыг турбуже, устав үрээшкиннери Өвүр районнуң колхозтарында илереттинген. Районнуң кайы-даа колхозтарының колхозчу өреге бүрүзүнге хуузунда 3 саар инектиг, чаш төлү-биле кады 30 баш шээр малдыг, база бир баш чыгы малдыг турары артельдериң уставында доктааттынган.

Ындыг турда-ла, чамдык колхозчу өрегелер хуузунда малын уставта айыткан чижектен ажыр көвүдедир өстүрүп турар. Чижээ, «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу Шаратайның хуузунда 4 саар инек, 1 шары, 2 молдурга, 1 бызаа; М. Сендинмаада — 3 инек, 3 бызаа, 49 шээр мал, 2 баш чыгы; Д. Арбын-оолда—4 инек, 3 бызаа, 31 шээр мал; М. Сепченмейде — 4 инек, 2 бызаа, 40 хой, өшкү бар. Ооң ынай ол колхозтуң кежигүннери Д. Ажы, С. Эртин-оол, С. Кончук-оол, М. Лопсан, Данзыр-оол болгаш оон-даа өскелер уставта доктааттынган нормадан ажыр малдыг болуп турар. «Кызыл тук» колхозтуң колхозчузу Балдай-оолдуң хуузунда 4 саар инек, 2 бызаа, 31 баш шээр мал бар болуп турар. Шак ындыг чамдык колхозчулар өске-даа көдээ ажыл-агый артельдеринде бар.

Чамдык колхозчулар уставты үревишаан, күрүненің чизе-даңзызындан малын чажырар чүүлдер база бар. «Коммунизмче орук» колхозта Д. Дамдын-оол 2 инекти, Самдан 1 инекти, М. Опай-оол 4 өшкүнү, «Кызыл тук» артельде Д. Кашпык 5 өшкүнү январь чизезинден чажырган.

Районнуң колхозтары малдарны дугаарлаар, демдектээр болгаш оларга паспорт тургузар чорукту хандырар херек. «Коммунизмче орук», «Торгалыг» колхозтарның ниитилештирген малында колхозчуларның хуузунда малы кады туруп турар. Ниитиниң малындан хуула малды аңгылаар, малдың үчёлүн экижидер ужурлуг. Колхозтарның баштаар черлери, партия эге организациялары болгаш көдээ Советтер артель уставының талазы-биле колхозчу массаларның ортузунга тайылбыр ажылын күштелдирери онза негеттинип турар. Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажыдар чоруктар-биле шыңгыы демиселди чорудар.

А. АДЫГЖЫ.

Хуучулар хуралдарынга илерээн четпестерни шиитпирлиг чайладыр

Эрзин суурда хуучуларның отчёт-соңгулдалыг хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Аңаа магазиннер, столовая эргелекчилериниң, лангыы база столовая комиссияларының отчёттуг илеткелдерин тус-тус дыңнап чугаалашкан. Хуучуларның болгаш оларның төлөлекчилериниң берген чагыгларын эрткен отчёттуг үениң дургузунда күүседир талазы-биле чамдык ажылдарны кылган-даа болза, район төвүнде магазиннерниң база столоваяның ажылында улуг четпестер бар.

Бараан саарылгазының планын раймаг (эргелекчизи эш Намзыраева) 92 хуу, аъш-чем магазини (эргелекчизи эш Белобротова) — 96 хуу күүседип, четпес ажылдаанар. Бараан саарылгазының планын ол магазиннерниң күүседип шылаваан барганының чылдагааны үүдел дизе, хуучулар ортузунга ажылды четпес чоруткаанында, садып алыкчылар-биле харылзааны шоолуг тутпаанында болур.

Эрткен отчёт-соңгулдалыг хуралдан соңгуттурган лаңгыы болгаш столовая комиссиялары садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң ажылынга хөй-ниитиниң контролюн дыка четпес боттандырып келген. Совет садыгның чурумун үрээр, садып алыкчыларга база чемненикчилерге өөлдек эвес чоруктарны чамдык ажылдакчылар болдуруп турар.

Хуралга илерээн четпестерни шиитпирлиг узуткаарын магазиннер, столовая эргелекчилериниң, чаа соңгуттурган лангыы база столовая комиссияларындан болгаш райпо баштаар чериниң хуучулар шыңгыы негевишаан, чаа чагыгларны бергеннер.

Ч. БАР-ООЛ.

* * *

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» ыдаа ажыл-агый артелинде магазин эргелекчизи эш Сапыяның болгаш лангыы комиссиязының даргазы эш Бавыктың отчёттуг илеткелдерин хуучуларның хуралынга чоокта чаа чугаалажып көрген. Ол магазин эрткен чылдың бараан саарылгазының планын күүсеткен. Кооперацияның массалыг ажылын садып алыкчылар ортузунга эки чорутканындан колхозта хуучу кежигүннериң саны өскен.

Магазиниң ажылында чедер, четпестер-биле чергелештир, райпо баштаар чериниң адрезинге шыңгыы шүүмүүлелди хуучулар кылган. Кадрлар-биле ажылды баштаар чер эрткен отчёттуг үениң дургузунда дыка багай удурткан, ооң түннелинде садыг ажылынга идегел чок чамдык улчумал кижилер шургуп кире берген, хереглел кооперациязының 74 муң ажыг рубль түңнүг хөрөңгизин самчыгдаан болуп турар.

Бараанларны тус-тус магазиннерже хуваарда райпо даргазы эш Хунажык, садыг килдизиниң эргелекчизи турган эш Кравченко олар чер-черге салып алыкчыларның хереглелдерин барымдаалап көрбейн келгеннер. Оон түннелинде бир магазинде чок барааннар өске магазинде саарылга чок шыгжагда чыдар таварылгалар бар.

М. ДАДАР-ООЛ.

* * *

Өвүр районнуң хереглел кооперациязының хуучу кежигүннериниң төлөлекчилериниң район хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Райпо баштаар чериниң болгаш ревизия комиссиязының отчёттуг илеткелдерин хуралга дыңнаан.

Эрткен чылдың бараан саарылгазының планын райпонуң магазиннери ниитизи-биле 113 хуу, белеткелдер планын 126 хуу күүсеткен. Ылаңгыя Саглыда (эргелекчизи эш Баян-Далай), Сөлчурда (эргелекчизи эш Өмчүр), Төргалыгда (эргелекчизи эш Кенден) магазиннер бараан саарылгазының болгаш белеткелдер планнарын чедишкинниг күүсеткилээннер.

Оон-биле чергелештир, райпо баштаар чериниң ажылында улуг четпестерниң барын хурал илереткен. Малчыннар ортузунда садыгны ам-даа четпес организастап турар. Хереглел кооперациязының өнчүзүн самчыгдакчылардан камгалаар талазы-биле демиселди райпо баштаар чери кончуг четпес чоруткан. Ооң түннелинде өре-самчыгдалдарның түңү кызырлыдан туржук, улам көвүдээн.

Эрткен отчёттуг үениң дургузунда хереглел кооперациязының 88 муң ажыг рубль түңнүг өнчүзү самчыгдаттынган, оон ынай мурнунда самчыгдаттынган 300 муң ажыг рубль түңнүг өнчүзүн райпо баштаар чери 1957 чылда дүрүм чок ёзубиле үндүр бижээн турган. Райпода учетдаңзыны сандаргай байдалда тургускан. Ол чорук самыгдакчы кижилерге ажыглал болган.

Садып алыкчыларның ортузунга массалыг ажылды дыка четпес чоруткан. Ынчангаш, хереглел кооперациязының хуучу кежигүннериниң саны өспейн турар. Оон туржук райпо шугумунда 58 ажылдакчылардан 25 кижи ам-даа кооперация кежигүнү эвес болуп турар, ындыг чорук-биле моон соңгаар канчап-даа эптежип болбас дээрзин хуучулар төлөлекчилери онзалап демдеглээннер.

Райпо баштаар чериниң даргазы эш Парчын ажыл-херекти харыысалгалыг ёзу-биле удуртуп башкарарының орнунга, арагалап, күш-ажылдың сагылга-чурумун каржызы-биле үреп келгени хуралга илерээн. Ынчангаш, ону баштаар чериниң кежигүнүнге катап соңгуваан барган. Баштаар чериниң даргазынга эш А. Ойлун соңгуттурган.

Д. СПИРИН.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

«Межегей» совхозтуң ажылында улуг четпестер барын көдээ корреспондент редакцияга бижээн.

Редакцияның чоруткан материалынга СЭКП Таңды райкомунуң секретары эш С. Верзилиниң харыылазы болза, областың көдээ ажыл-агый эргелели-биле райкомнуң тургускан комиссиязы совхозтуң ажыл-агый чорудулгаларын хынзарга улуг четпестер бар болган. Хыналаның түңнелин совхозтуң коллективиниң ниити хуралынга болгаш СЭКП райкомунуң бюрозунга тургускаш, организастыг хемчегларни чоруткан.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогу

ССРЭ-ниң Дээди Советинге ам болур деп турар соңгулдаларга Коммунистиг партия, моон мурнунда соңгулда кампаниялары-даазы-биле база бир демей, партия кежигүнү эвестер-биле кады, олар-биле блоктуг киржир. Ол блок бистиң чуртувуска социализмниң тиилелгези болгаш ону быжыглаары дээш Коммунистиг партияның улуттулгазы-биле ажылчы чоннарның демисели чоруттунуп келген үениң дургузунда тургустунган. Бистиң чуртувусту коммунистерниң партиязы хамык шуурганнарны болгаш бергелерни өттүр эккелген, улуска бодунуң уттундурбас бараан болуушкуну-биле ажылчы чоннарның массаларынга алдарлыг болуп келген.

Советтерниң аныяк Республиказының хуу-салымы шиитпирлеттинип турган хамааты дайынның кадыг-дошкун чылдарын сактып көрээли. Империалистиг он дөрт күрүнелериниң чепсектиг аг-шериглери иштики буржуаз-помещикчи контрреволюция-биле кады Совет Россияның девискээриниң дөрттүн бир кезиин эжеледеп алган. Эсерлер, меньшевиктер болгаш дүжүрткен мөлчүкчү аңгыларның өске-даа чалча хөлезиленикчилери контрреволюстуг үймээннер организастап, бистиң партиябыстың ажылдакчыларының амы-тынынга халдап турган. Чуртка аш болгаш түреглел денде турган.

Ленинге баштаткан Коммунистиг партия социалистиг Ада-чуртту камгалаарынче ажылчыннарны болгаш тараачыннарны көдүрүп үндүрген. Совет Төрээн чурттуң бергар чүрек чок камгалакчыларының бирги одуругларынга база коммунистер чоруп келген. «Эрес-шудургу трагедия» деп шинзинге Всеволод Вишневский ол дугайын мынчаар бижээн:

«...Ол чылларда Кызыл Армия биле флоттуң хүрээленинге чеже коммунистер туржук, утпаан силер бе?.. Ийи чүс сезен муң. Партияның ортаа кезии. Ийи коммунистиң бирээзи-ле фронтуга боо одуруп адааңга турган. Ангы дайынында тыыл чок, ынчангаш оон өске коммунист бүрүзү-ле хоорайларда, ховуларда болгаш эзимнерде боо одунуң адааңга турган. Балыглаткан коммунистерниң даңзызында — Владимир Ленин, ынчаарга өлүрткеннериниң, даңзызында — Володарский, Урицкий, чээрби алды комиссарлар, хөй-хөй губкомнар болгаш дөгере кыдырып каан организациялар ынчангаш кирген. Ынчанмыже партия тендиш дээн ийикпе?»

Чок, ленинчи партия тендиш дивээн. Бистиң чуртувусту чаңгыс аай шериг лагери кылдыр улус массаларын организастаан, бистиң бүгү чуртувусту сырый каттыштырган болгаш дайзыннарны ажып, тиилээрин чедип алган болгай.

ССРЭ-ниң ажылчы чоннары Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле болгаш оон ленинчи программазын ёзугаар кижи төрелгетеннің төөгүзүнде эң баштай-ла социализмни тудуп тургускан. Социалистиг улуг чаартылгаларның түннелинде бистиң чуртувуска мөлчүкчү аңгылар чок болган. Ниитилелдің төөгүге мооң мурнунда көстүп көрбээн мораль-политиктиг чаңгыс эви тургустунган.

Ол чаңгыс эш Ада-чурттуң Улуг дайынының аар-берге чылдарында онза күштүг илереп көзүлген. Немец-фашистиг эжелекчилер-биле өлүмнүг сегиржип алышкынга гитлержи Германияны совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чылча шапкан. Төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун, социализмниң төөгүлүг чаалап алышкынарын камгалап алган.

Совет ниитилелдің мораль-политиктиг чаңгыс эви бистиң улустуң хүн-бүрүде маадырлыг күш-ажылындан, совет тургузугну быжыглаарынче, социалистиг күрүнени улам күчүлүг болдурарынче, коммунизмниң тиилелгезин чоокшуладырынче ооң чүткүлүнден илереп турар.

Коммунистер биле партия кежигүнү эвестерниң блогу — социалистиг ниитилелдің моральдыг болгаш политиктиг чаңгыс эвиниң, партия биле улустуң үзүлбес харылзаазының чайыннанчак илереги ол.

Өөзээннешкек аңгылардан тургустунган, капиталистиг ниитилелде ажылчыннар биле капиталистерниң аразында, тараачыннар биле помещиктерниң аразында, мөлчүкчүлер биле мөлчүткеннериң аразында кадыг-дошкун демисел чоруп турар, ынчангаш ында улустуң чаңгыс эви чок болгаш туруп-даа шыдавас.

Социалистиг ниитилелде өөзээннешкек, бот-боттарынга удурланышкак турар аңгылар чок болгаш туруп-даа шыдавас. Бисте ажылчыннарның, тараачыннарның, интеллигенцияның аразында политиктиг болгаш өске-даа эргелерниң кандыг-даа ылгавырлалы чок. Бүгү совет кижилер бир дөмей эргелерни ажыглап турар, олар ниити эрге-ажыктарлыг, ниити сорулга-бодалдарлыг. Ынчангаш бистиң чуртувуска янзы бүрү партиялар турарының үндезини чок. Коммунистиг партия бүгү совет улустуң эрге-ажыктарын илергейлеп турар.

Марксизм-ленинизмниң теориязын, ниитилел хөгжүлдезиниң хоойлуларын билир чорукту удуртулга болдурбушаан, база улус массаларының дуржулгазынга даянмышаан, Коммунистиг партия совет күрүненің ажыл-чорудулгазының угшиин шын тодаргайлап, чурттуң коммунизмче оруктап хөгжүүрүнүң хереглелдериниң, амыдыралдың тургузуп турар эчис сорулгаларын улустуң мурнунга салып, эртем ёзугаар үндезилеттинген политиканы ажылдап кылып турар. Партияның эчис улуг сорулгалары кезээде-ле бүгү совет улустуң эчис сорулгалары болуп келген болгаш болуп-даа турар. Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары коммунистерниң партиязын боттарының политиктиг кара-чаңгыс удуртукчузу деп көрүп турар. Партия-биле улустуң чаңгыс эптиг болурунуң үндезини, коммунистер биле партия кежигүнү эвестерниң соңгулдаблогунуң үндезини чогум-на шак ынла.

Капиталистиг чурттарда эрге-чагырга органнарынче кандидаттар депшидери херек кырында буржуаз партияларның монополдуг эргези-биле болуп турар. Буржуаз ниитилелге ындыг эвес болбайн туруп шыдавас-даа, ында эрге-шөлээ болгаш демократия чүгле мөлчүкчүлерниң болуп турар, ында боттарының чиңгине эрге-ажыктары болгаш боттуг демократтыг эргелери дээш ажылчы чоннарның демисели кам-хайыражок бастырып турар, ында күрүнени улустуң ортузундан өзүп келген бөдүүн кижилер башкарып болур дээн бодал безин буржуазияның эргелериниге шоглаашкын кылдыр санаттырып турар болгай. Соңгулда кампаниялары чоруп турган өйде буржуаз партиялар ажылчы чоннарны мегелеп каарын, улустуң төлөлекчилерин эрге-чагырга органнарынче соңгуттурбазын боттарының кол сорулгазы кылдыр салып турар.

Бистиң чуртувуста бүгү эрге-чагырга ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң нүүрүнде хоорайларның болгаш көдээниң ажылчы чоннарыныы болуп турар. Коммунистиг партия соңгулдаларже партия кежигүнү эвес ажылчыннар-биле, тараачыннар-биле, көдээ интеллигенция-биле бир блок болуп алгаш, профессионалдыг эвилелдер-биле, комсомол болгаш ажылчы чоннарның өске-даа организациялары-биле база ниитилелдери-биле бир блок болуп алгаш чоруп турар. Соңгулда мурнуу чарының хуралдарынга партияның ажылчы чоннар организацияларының төлөлекчилери коммунистерге-даа, ол ышкаш партия кежигүнү эвестерге-даа ниити кылдыр депутаттарга кандидаттар депшидер дугайында дугуржуп алыр. Улусчу блоктуң партия кежигүнү эвес кандидат бүрүзү харугда коммунистерден депутатка база кандидат болур, ынчаарга депутатка коммунист кандидат бүрүзү партия кежигүнү эвестерден база депутатка кандидат болур.

Буржуаз чурттарда бүгү соңгукчуларны эрге-чагырга черлериниң томуйлаары, улуска хынатпас дужуметтер удуртур, ынчаарга бистиң чуртувуста Советтерге соңгулдалар чорударда ажылчы чоннарның хөй-ниити организацияларындан соңгулда комиссиялары тургустунар болгай.

Ынчангаш Советтериниң депутаттары болур кандидаттарны чон боду депшидер болгаш соңгулдалар организастаарынга база оларны хынаарынга улус боттары киржип турар.

Бүгү чуртка ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутаттары кылдыр ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның, шериг албанныгларның кандидаттар депшиткени, хөй кижи киржикчилериг хуралдары болуп эрткен. Чер болганга-ла ол хуралдар партия биле улустуң чаңгыс эптиниң, партияның ленинчи политиказын бүгү ажылчы чоннарның ылап чүүлдүг дээнинің болгаш деткээнинің күчүлүг, чайыннанчак илергейлели болу берген.

Соңгулда мурнуу чарының хуралдарынга ажылчы чоннар күрүне эрге-чагырганың дээди органынче боттарының кандидаттары кылдыр үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның, эртемниң болгаш культураның мурнакчыларын, хөй-ниитиниң база күрүненің көскү ажылдакчыларын, Совет Армияның, Флоттуң дайынчыларын — социалистиг Төрээн чуртка кызыгааржок бердинген, улустуң бедик бүзүрелинге төлептиг кижилерни адаан.

Донецтиң шахтеру Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Николай Яковлевич Мамайны бүгү чурт билир. «Северная» № 2 шахтаның коллективи ол чаартыкчы-ажылчынны ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутадынга кандидат кылыр депшиткен. «Шарк Юлдузи» колхозтуң даргазы, салым-чаяанныг хөвенчи Хамракул Турсункулов болдунуң чогаадыкчы ажылжи-биле база-ла алдар-сураглыг. Бистиң чуртувустуң бүгү тараачыннарының аразындан Социалистиг Күш-ажылдың үш дапкыр Маадыры деп атты баштай-ла аңаа тывыскан. Чоокта чаа ону Өзбек көдээ ажыл-агый академиязының хүндүлүг академиги кылдыр соңгаан. Эш Турсункулов, бедик бүзүрелги алдарлыы-биле шынаыктырбышаан, ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутады кылдыр үш удаа соңгуттурып келген. Соңгукчулар ооң кандидатуразын база катап чаңгыс эп-сеткилдиг деткээн.

ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутаттарынга кандидаттарның аразында—Ленинградтың фрезержизи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. В. Бородулин, белорус слесарь-чаартыкчы Н. К. Стец, грузин кан эзилдирикчи Ш. Т. Шубитидзе, казах инженер-металлург М. Б. Жакупова, Москва чоогунуң колхоз даргазы Социалистиг Күш-ажылдың ийи дапкыр Маадыры И. А. Буянов, Киев области звеньевой Социалистиг Күш-ажылдың ийи дапкыр Маадыры С. Д. Виштак, Киргизияда эң эки инекчи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Асылбуба Сейтбекова, мэлдав виноградчы В. М. Цуркан, Армениядa такпы тарыкчызы В. С. Апресян, Латвия ССР-ниң алдарлыг эмчизи Ян Эгерман, эстон башкы Х. К. Пирн, бурятмоол хоочун чогаалчы Х. М. Намсараев болгаш өске-даа хөй кандидаттар—ССРЭ-ниң бүгү улустарының оолдар, кыстары, ажыл-агыйның, культураның бүгү алырларының ажыл-ишчилери бар.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге мооң мурнундагы соңгулдаларның үезинден бээр дөрт-ле чыл эрткен турбуже, бистиң Ада-чуртувустуң амыдыралынга улуг өскерилгелер болган болгаш совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле кайгамчыктыг улуг чаагай чедишкиннерни чедип алган.

Ол чылдарның дургузунда үш муң ажыг улуг үлетпүр бүдүүлгелерни түдүп тургускаш, ажыглалга киирген. Шой, кан эзилдирилгези, хөмүр даш болгаш нефть тывыжы, электри тогун ажылдап үндүрери, улустуң хереглел бараанларының бүдүүлгези улуг хемчээлдиг өскен.

Көдээ ажыл-агый бүдүүлгезин көдүрер талазы-биле улуг хемчегларни боттандырган. Чуртта тараа, сүт, эт, саржаг, ногаалар арбыдаан, хөвең, дүк, чигир свеклазы бүдүрери болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрери көвүдээн.

Эртемни болгаш культураны хөгжүдеринге, улустуң үгаан бодал байлактарын бедидеринге, улус өөредилгезиниң хөрээн өзижидеринге дөрт чыл дургузунда кылдынган чүүлдер база-ла хөй. Совет эртемнин болгаш техниканың ажыллакчылары,

(Төнчүзү 4-ку арында).

Совет дайынчыларны найыралдыг үдеп турары

БРАНДЕНБУРГ. (СЭТА). Чепсектиг Күштерден 300 муң кижини немей кызырар дугайында Совет чазактың шиитпиринге дүүштүр тарадыры-биле Совет Эвилелиниче үндүрүп турар, Совет Армияның солдаттары-биле болгаш офицерлери-биле Бранденбург хоорайның (ГДР) чурттакчылары март 10-да чылыы-биле байырлажып чарылган. ГДР-ниң чазааның чанында турар элчин черлериниң шериг атташелери, барыын талакы күрүнелерниң шериг эрге-чагырганларының төлөөлекчилери, немец болгаш даштыкы хөй ханныг журналистер Бранденбург хоорайга үдээшкин өзулалынга чедип келген.

Бранденбургка болган үдээшкин-биле холбаштыр улуг митинг болган, анаа хоорайның ажылчы чоннарының болгаш националдың улус армиязының шериг албаныгларының төлөөлекчилери, эрге-чагырганың тус чер органнарының удур тукчулары чүве чугаалаанар. Чепсектиг Күштериндеи немей кызырылданы чорудар дугайында Совет чазактың шиитпири тайбыңны быжыглаарынга практиктиг ажыл-херектери-биле идиг бөөр деп ССРЭ-ниң бодалдарының дугайын херечилеп турар дээрзин чүве чугаалаанар онзалап демдеглээн. Немец болгаш совет улустарның аразында найыралдыг улам-на быжыгар деп бүзүрелди Бранденбургтың ажылчы чоннарының өмүнээзинден илергейлээн, Заласкала кан-прокат заводунуң ажылчыныңың чугаазын чылыы-биле уткаан.

Төрөөн чуртунче чанып чоруп турар кезектерниң бөт составының төлөөлекчилери подполковник Олейник биле улуг сержант Слепченко митингге чүве чугаалаанар. Германияда совет шериглериниң бөлүүнүң командылалының өмүнээзинден генерал-полковник Сидельников чанып чоруп турар шериглерге аас-кежиин болгаш совет Төрөөн чуртунуң чаагай чоруунга бараалгадыр тайбың күш-ажылынга чедишкиннерлиг болурун күзээн.

Хоорай бүдүрүлгелериниң төлөөлекчилери болгаш совет дайынчылар турасказалдыг белектер солушкан.

Кыдат улустуң эки-турачыларының баштайгы бөлүүн Кореядан үдээлеп

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнатканын өзугаар алырга, кыдат улустуң эки-турачыларының баштайгы бөлүүн төрөөн чуртунче март 9-та Вонсандан байырлалдыы-биле үдээн.

Вонсан вокзалының мурнунда шелгемитинг болган, анаа 60 муң ажыг кижи киришкен. Чер болганда дириг чечектер түктар, «Кореяның болгаш Кыдаттың улустарының аразында хан-биле быжыглаттынган бүзүлбас найырал делгереэни!», «Кыдат улустуң эки-турачыларының ачы-хавылазын утпас бис!» деп бижиктерлиг кайгамчык улуг транспорантылар. Кыдат улустуң эки-турачыларының болгаш корей хөй-ниитиниң төлөөлекчилери индирге үнүп келген. Оон соонда хоорайның чүс ажыг эң хоочун төлөөлекчилери индирге үнүп келген болгаш эки-турачыларның төлөөлериинге дириг чечектер тудусканнар.

Канвон можунуң Улус комитединиң даргазы Мун Тан Ха бодунуң үделге чугаазында кыдат улустуң эки-турачылары Кореяга тайбынны камгалаар болгаш төрөөн чуртун хостаар дээш корей улустуң чептүг демиселинге дузалаар дээш келгеннер, а ам олар корей айтырыгны тайбың шиитпирлээринге идиг бөөр сорулга-биле төрөөн чуртунче чанып чоруп турар-дыр деп чугаалаан. Кыдат улуска болгаш кыдат улустуң эки-турачыларынга чүректиң ханызындан өөрүп четириишкинни болгаш бедик хүндүткелди Канвон можунуң чонунуң өмүнээзинден ол илергейлээн.

Оон соонда эки-турачыларга Канвон можунуң бүгү чонунуң өмүнээзинден бектерни болгаш туктарны дамчыдып берген.

Кыдат улустуң эки-турачыларының төлөөлериниң удуртукчузу генерал-майор Ван Мин-вунь Кореядан чоруп турар улустуң эки-турачыларының баштайгы бөлүүнүң дайынчыларының болгаш офицерлериниң өмүнээзинден харыы чугаалынга Канвон можунуң чонунуң сагыш салыышкыны дээш өөрүп четириишкинни илергейлээн.

Дайынның чорудулгазында дем каттыштырган дайынчы эрес-маадырлыг черуктарны болгаш катап тургузулганың үезинде күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруктарны демдеглээш, Ван Мин куңь Кореяның тайбың каттыжыышкыны чайлаш чок боттанган турар дээрзинге ханы бүзүрелдиг бис деп чугаалаан.

Улустар чүве чугаалаанының соонда кыдат улустуң эки-турачыларының дайынчылары болгаш офицерлери база митингге чыылган тус черниң чурттакчылары бот-боттары-биле чылыг байырлажып чарылган.

Кыдаттың көдээ ажыл-агыйынга трактор

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдатта трактор тудуунуң баштайгызы болур Лоянның трактор заводунуң тудуу доостур четкен. Ол завод келир чылын «ДТ-54» хевириниң тракторларын үндүрүп, а ол ышкаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү адырларынга хереглээр биче габариттиг муц-муң тракторларны бүдүрүп эгелээр.

Ынчалзажок көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезиниң бөгүнгү хереглелдерин өөренип көргеш, Харбинниң, Лоянның, Тяньцзиниң, Шанхайның болгаш өске-даа хоорайларның специализастаан заводтарының коллективтери тараачыннарга дуза көргүзериниң чуруму-биле биче габариттиг тракторларны эптээриниң, а ол ышкаш бүдүрериниң аргаларын тып турар. Ада-чурттың «Шураашкын» деп маргалыг улуг эвес 20 тракторларын Лоянның механика заводу бо чылын шенелде чуруму-биле бүдүрүп үндүрер. Шанхайның өлүмн хөй заводтары бо чылын биче хевириниң 800 чыгам универсалдыг тракторларын бүдүрүп үндүрериин планнаан. Ол тракторларны янзы-бүрү хевирлиг ажылдарга таарыштыр кылыр. Тяньцзиниң бүдүрүлгелери бо чылын тус черниң көдээ ажыл-агый бүдүрүлге кооперативтеринге 150 тракторларны белеткеп үндүрер.

Джамила Бухиредти хостазын!

ДУБНА, (Москва область). (СЭТА). Ядролуг шинчилелдериниң каттышкан институдунуң ажылдакчылары хөрөөженнериниң болгаш оларның өг-бүлелериниң кежигүннериниң хуралы болган. Алжир патриотчу кыс Джамила Бухиредти каратуразында чүдек-бужар судтап турар чорукту хуралдың киржикчилери бүрүү шапкан. Францияның президентизи Рене Котиге дараазындагы уткалыг телеграмманы чорудар деп шиитпирни олар, бир эп-сеткилдиг хүлээп алганнар.

«Алжир патриотчу кыс Джамила Бухиредти француз судтуң дүрүм чокка шииткенинге Дубнада ядролуг шинчилелдериниң каттышкан институдунуң хөрөөженнери боттарының удурланыышкылын илергейлеп база анаа хосталганы саат чок бөөрин негеп тур».

Чыылганнарның даасканын өзугаар телеграммага Ван Шуфэнь (Кыдат), Скжипчак (Польша), Адылбиш (Моол), Матвеева (ССРЭ), Христова (Болгария), Илиеску (Румыния), Браднова (Чехословакия), Ощяни (Венгрия) болгаш оондаа өскелер ат салганнар.

КАР-ның болгаш Йеменнин эвилел тургусканы

ДАМАСК. (СЭТА). Каттышкан араб республиканың болгаш Йеменниң хаан чериниң эвилелин тургускан дугайында дуңуржулгага ат салган. Каттышкан араб республиканың өмүнээзинден президент Гамаль Абдель Насер болгаш Йеменниң хаан чериниң өмүнээзинден Сейф-уль-Ислам Мохаммед эль-Бадр дугуржулгага ат салганнар.

Каттышкан араб күрүне Каттышкан араб республиканың болгаш Йеменниң хаан чериниң, а ол ышкаш ол эвилелге каттыжып кирер ындыг араб күрүнелериниң составындан тургустунар, ынчаарга күрүне бүрүзү бодунуң күрүне демдектерин болгаш бодунуң эргелелиниң хевирин хевээр артырар деп дугуржулгада айтып турар.

Эвилелдиң кежигүннери күрүнелер эвилелдиң ажылдап кылыры чаңгыс аай даштыкы политиканы боттандырар болгаш чаңгыс аай чепсектиг күштерлиг болур.

КАР-ның чепсектиг күштериниң командылалының төлөөлекчизиниң медеглели

ДАМАСК. (СЭТА). Израиль шериглер Каттышкан араб республиканың кызыгаарларынче өнчүк-чөңгөлиг чоокшулаашкыннарны эгелээн деп, Каттышкан араб республиканың чепсектиг күштериниң дээди командылалының төлөөлекчизи парлалга төлөөлекчилериниге медеглээн. Март 2-де ийи израиль шериг самоледу Сириянның районунуң агаар кызыгаарын үрээн. Газаның районунга март 7-де израиль самолеттар агаар кызыгаарын каш-даа удаа үрээн. Каттышкан араб республиканың агаар кызыгаарын үрээн бүгү самолеттарже от ажыдар болгаш оларны аңдара адар деп дужаалды командылал чери берген.

АНТОН СЕМЕНОВИЧ МАКАРЕНКО

(Төрүттүнгениниң бөөр 70 чыл болганына)

1958 чылдың март 13-те алдарлыг совет башкы болгаш чогаалчы Антон Семенович Макаренконуң төрүттүнгениниң бөөр 70 хар харлаан хүнү болур.

А. С. Макаренконуң башкылап чораан дуржулгазын, оон эртем болгаш чеченчогаал талазы-биле ажылдарын Совет Эвилелинин-даа, даштыкы чурттарныңдаа улустары, ыланғыя башкылар, чогаалчылар, чыл келген тудум улам-на улуг сонуургал-биле өөренип көрүп, номчуп турар апарган.

М. Горькийнин «Клим Самгиннин амыдыралы», «Човуланга чорааны» деп, совет чогаалчыларның бирги съездизинин соон дарый бүрүн доозулгаан алдарлыг чогаалдарындан аңгыда, совет кижинин чаныш-сыныш чок быжыг болгаш туруштуг аажы-чаңын кижизидиринге онза ужур-дузалыг болган номнарның аразында Н. Островскийниң «Кан канчап катканы» деп романы ышкаш, А. С. Макаренконуң «Башкылал шулуглелин» база киириштир санап турары таварылга эвес.

А. С. Макаренко 1888 чылдың март 1-де (эрги сан-биле) Харьков губерниязының Белополье хоорайга ажылчын кижиниң өг-бүлезинден төрүттүнген. 1905 чылда Кременчуттун хоорай училищезин болгаш оон чанында чыл хуусаалыг башкы курузун доскаңындан эгелээш, 1914 чылга чедир башкылап ажылдап чораан.

А. С. Макаренко 1917 чылда Полтаваның башкы институдун алдын медаль ап дооскан.

Ол үеде, партия-биле, оон идеялары-биле холбашкан, партийжи өзу-биле сиңиккен, массаларга коммунистиг идеяларны сонуургадып шыдаптар, оларны чаа, социалистиг ниитилелди тургузарынче, коммунизм дээш демиселче хаара тудуп шыдаптар башкы ажылдакчыларның армиязын тургузарының чугулазын В. И. Ленин үргүлчү айтып демдеглеп чораан. «Чүс-чүс муң башкылар — ол дээрге, ажылды шимчедир, угаан-бодалды оттурар, массаларда ам-даа бар эргинин артышкын чаңчылдарынга удур демиселжир ужурлуг аппарат ол болур» деп пролетариаттың улуг баштыңчызы чагып чораан. (В. И. Ленин. Чог., т. XXV, 3-зү үнд, 453 арын).

В. И. Ленинниң ол чагын күүседип кирипкен чурттун хөй санныг башкыларының аразында Крюков деп станциянын демир орук училищезинин инспектору А. С. Макаренко база бар турган. Оон соонда 1919 — 1920 чылларда Полтаваның хоорай училищезинин эргелекчизинге ажылдап турган.

1920 чылдың сентябрьда А. С. Макаренко Полтава чоогунга Горький аттыг уруглар колониязын организастааш, оон эргелекчизинге 1928 чылга чедир ажылдаан.

А. С. Макаренконуң организакчы талантызы, башкы эртеминиң талазы-биле билии болгаш ону эптиг-топтуг ажыглап билири ол берге чылларда колониянын ажылын шуудадып чорутканындан, база ада-иезинден, оран-бажыңындан чарылгаш херек үүлгедириниң оруунче кирген назы четпээн уругларны эде кижизидип, оларның баштай сандаргай, организас чок бөлүүн отрядтар кылдыр каттыштырган, адактың сөөлүнде оларны чаңгыс аай коллектив кылдыр организастаанындан көстүп келген.

1927 чылдан эгелээш, 1935 чылга чедир А. С. Макаренко Харьков чоогунга организастаан Ф. Э. Дзержинский аттыг күш-ажыл коммуназының начальнигинге ажылдап турган. 1935 чылда Украин ССР-ниң Иштики Херектер Улус Комиссариадының күш-ажыл колонияларының кылдызынге ажылдай берген. Ол-ла ажылга ажылдавышаан, 1937 чылга чедир Киев чоогунда Броварыга уруглар колониязын ол эргелекчилеп турган.

Уругларны кижизидер херекке алыс будужүнден-не ол ажылга чалаттынган, бичии кижилерге эң-не ынак өзүнүң келир үеде тургузукчуларынга эп-

тиг-ээлдек болгаш ханчаар-даа аажок туттуныштуг шыдамык кижилер ажылдаар ужурлуг деп чүвени Антон Семенович Макаренко бодунуң башкы ажылының бүгү дуржулгазы-биле бадыткаан. Өзүлүг башкы болза, өөреникчилериниң адазы болгаш өөнүү болур. Шак ындыг, өөреникчилерге адазы дег негелделиг, харын-даа шынгыы болуру-биле кады, оларның эки шынарларынга ханызы-биле бүзүрээр, оларга үргүлчү сагыш салыр чорук А. С. Макаренконуң чаңчылы чораан.

Төрүмелинден-не угааны арай чегей, четпес-тудуу аажы-чаңны уруглар турар чүве деп, оларны эде кижизидип ап шыдавас чүве деп «шинчилээрин» ораалдажып турган педагогия, рефлексология дээр хоозун «эртемнериниң» талалакчыларынга удур шынгыы демиселди чорутпушаан, А. С. Макаренко педагогика эртеминге бодунуң чугула салыышкыннарын киирген. А. С. Макаренконуң «Төрелдерге ном», «Уругларны кижизидериниң дугайында лекциялар», «Совет школага кижизидилгениң айтырыглары», база өг-бүлеге болгаш школага уругларны дорукторуп кижизидериниң дугайында өскедаа номнары, лекциялары, илеткелдери совет студентилериниң, башкыларының, педагогика эртеминиң ажылдакчыларының, ада-иелериниң холдан салбас номнары болу берген.

А. С. Макаренко бодунуң байлак амыдыралының дуржулгазын үстүнде адаан теория талазы-биле ажылдардан аңгыда, «Башкылал шулуглели», «Суурга кырында туктар», «Алдар» деп тоожуларга, «Өзүлүг аажы-чаң», «Мажор», «Сургакчылаашкын» деп шиилерге, киносценарийлерге чечен чогаалдың уран аргазы-биле база-ла бижип көргүскен.

А. С. Макаренко 1914 чылда-ла «Мугулай хүн» деп рассказты бижээш, А. М. Горькийже чоруткан. Ынчалза-даа ол баштайгы шенелдени А. С. Макаренконуң чогаал ажылының эгези деп санаш болбас. Чүге дээрге А. С. Макаренко баштайгы улуг чогаалы — «Башкылал шулуглелин» 1925 чылда бижип эгелээш, 1935 чылда дооскан; 1930 чылда «30 чылдың маршы», 1932 чылда «ФД-1» деп тоожуларны бижээн.

1929 чылда А. М. Горький «Советтеринин Эвилелинде» деп чүүлге А. С. Макаренкону чаа хевириниң башкызы деп үнелээн. Черле ынчаш А. М. Горький болза А. С. Макаренконуң чогаал ажылынга онза кичээнгейни салып, аңаа дузалажып чораан. Чижээ, 1933 чылда «Башкылал шулуглелиниң» бирги кезээн номчаш, парлап үндүрери чугула ном-лур деп саналын берген. Ол номнуң ийиги болгаш үшкү кезектерин үндүреринге идепкейлиг киржип, эки ном бижээн дээш, Макаренкога улуг чогаалчы байыр чедирген.

«Башкылал шулуглели» — чүгле Горький аттыг колонияның төөгүзү эвес, харын уругларны кижизидериниң чаа методунуң тиилелгезин, чаа ниитилелдиң улуг чаагайының болгаш күштүүнүң бадыткалын көргүскен чогаал болур. Ол номну ам тыва дылда очулдуруп каан, парлап үндүреринге белеткеп турар.

1937 — 1939 чылларда А. С. Макаренко «Уруглар литературазының кижизидилгелиг ужур-дузазы», «Литература болгаш ниитилел», «Чогаалчылар — совет демократияның идепкейлиг ажылдакчылары», «Чогаалчыларга темалар дугайында», «Номчукчу-биле чугаалажышкын», «Максим Горький мээң амыдыралымда» дээн ышкаш, чечен чогаалдың янзы-бүрү айтырыгларынга холбашкан чүүлдерни бижээн.

1939 чылда Совет чазак оон чогаалчы ажылының чедишкиннерин бедин-биле үнелеп көргеш, Антон Семенович Макаренкону Күш-ажылдың Кызыл Тугу орден-биле шаннаан.

А. С. Макаренко 1939 чылдың апрель 1-де Москва чоогунда Голуцино станцияга демир орук вагонунга чораш, чүректиң аар-берге аарыының үржүү-биле мөчээн. Шылгарангай башкы, аныяк салтакчыларның ынак өөнүү А. С. Макаренкону Совет Эвилелиниң янзы-бүрү булуннарындан оон кижизидип каан өөреникчилери — башкылар, инженерлер, командирлер четкилеп келгеш, сөөлгү орукче үдеп, орнукштуган. Макаренконуң ынак өөреникчилериниң бирээзи, «Башкылал шулуглелиниң» маадырларының бирээзи — Семен Калабалин бүгү-ле «колонистерниң» сагыш-сеткилин мынчаар илереткен: «Сагыштан ыравас чидириг-дир, аар-берге чидириг-дир, чугаалар ужурлуг үүлүү сөстер-биле илередип шыдавас-тыр мен. Макаренко меңээ болгаш мээң муң-муң эш-өөрүмге амыдыралче, кайгамчыктыг амыдыралче орукту башкарып берген кижи. Чугаалап четпес берге-дир. Сөстер чедишпес болза, ажылхерек-биле харыылаар бис. Чарлып тур бис, өчай».

А. С. Макаренконуң мөчээнинден бөөр бөгүнге чедир совет педагогика эртеми бурунгаар дыка улуг базымнарны кылган, чурттуң амыдыралынга дыка хөй болуушкуннар болуп эрткен. Ылаңгыя Ада-чурттуң Улуг дайыны А. С. Макаренконуң башкылаашкын талазы-биле принциптериниң бадыткалы болган: Горький аттыг уруглар колониязынга болгаш Ф. Э. Дзержинский аттыг коммунага кижизиттирген дыка хөй оолдар, кыстар Совет Ада-чурттун камгалаар дээш демиселге маадырлыг чоруун көргүскеннер. Амгы үеде олар Төрөөн чуртту алдары дээш могаг-шылаг чок ажылдап турарлар.

Ю. КЮНЗЕГЕШ.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү звестерниң бүзүлбас блогу

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

бистиң үлетпүрүүстүң ажылчыннары Черниң баштайгы кылымал эдеринчилерин салып үндүрерин боттандыргаш, делегейниң эртем болгаш техника хөгжүлдезинге чаа үени ажыткан. Үлетпүрүүп болгаш көдээ ажыл-агыйның шапкын өзүлделинге үндезилеттингеш, совет улустуң чаагай амыдыралы чайгылыш чок кодурулген. Ажылчыларның болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл төлевири улгаткан, колхозчуларның орулгалары өскен, пенсияларны бедиткен, базы четпеннериниң ажыл хүнү кыскыртаан, хөй бүдүрүлгелер чеде шактыг, ынчаарга чер алдаының ажылдарынга — алды шактыг ажыл хүнүнче шилчээн. Партия очаа кичээнгейни чуртталаның түүүнче салып турар. Чүгле энир чылын безин хоорайларга болгаш ажылчын суурларга 48 миллион хире дөрбелчин метр чурттаалга бажыңнарын туткаш, аңаа чонну чурттадып киргген.

Бистиң совет демократиязыс — улуска, бүгү ажылчы чоннарга өзүлүг демократия улам ыңай хөгжөөн. Эвилелдешкен республикаларның эргелерин дыка калбарткан, хоойлужудулганың, ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезиниң чугулачугула айтырыгларын шиитпирлээрин оларның эргезинге шилчидип берген. Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунун удуртурунга чер-чер Советтериниң ролю бедээн. Профэвилелдериниң бүдүрүлгени хүн бүрүде башкарарынче ажылчын, албан-хаакчыларны хандыдарының хөрөөнге оларның ролю бедип турар. Бистин ниитилеливистиң мораль-политиктиг чаңгыс эви, ажылчын аңгы биле тараачын чоннуң эвилели, ССРЭ-ниң улустарының акы-дүңма найыралы болгаш дем каттыштырылгазы улам күштүг быжыккан. Бистиң шынап-ла хостуг, шынап-ла демократтыг күрүневисте кылдынган чүүлдериниң чүстүн бир-даа улуг-хуузу барыын делегейниң чагырыкчыларының «хостуг» болгаш «демократтыг» деп адап турар капиталистиг чурттарының чаңгызындаа кылдынмайн турар.

Коммунистиг партия совет улустуң мурнунга улуг чаагай чаа сорулгаларны салган. Ол дугайын СЭКП ТК-ның бүгү сонгукчуларга Быйгырыында чайыннанчак чугаалаан.

Социалистиг тургузугнуң тергиидеңгей шынарлыынга даянмышаан, партия Американың Каттышкан Штаттарында продукцияның эң чугула хевирлерин бүдүрериниң амгы үедеги хемчээн 15 чыл дургузунда четкеш, ажар деп сорулга салып турар. Оон-биле чергелештир улустуң хереглел барааннарын бүдүрери оон артык дүрген темпилерлиг хөгжүүр. Партия көдээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрери дээш, чонну хандырар чем аймааның болгаш үлетпүрүү хандырар чиг эттиң элбекшилин тургузары дээш мооң сонгаар-даа база кошкаш дивес эрестиг демисежир. Чоннуң кижи бүрүзүнге онааштыр эвт, сүт болгаш саржаг бүдүрериниге АКШ-ты бис эң чоокку чылдарда-ла чедер бис. Партия чуртта чурттаалга бажыңнарының чедишпейн турарын 10 — 12 чыл дургузунда чок кылырын бодунуң сонгаарладып болбас сорулгазы деп санап турар.

Бистиң чуртувуста кылдынып турар бүгү чүүлдер ажылчы чоннарның эргежыктарынга дүүштүр кылдынып турар. Улуска бараан болур, оон чаагай амыдыралының болгаш чечектелишкининиң дугайында могаг-шылаг чок сагыш салырын бистиң партиявыс бодунуң дээди хүлээлгези кылдыр көрүп турар.

Сөөлгү чылдарның дургузунда делегейге ССРЭ-ниң алдары хемчээл чок өскен, Совет Эвилелинге баштаткан социализм лагери улам күчүлүг болгаш аштырбас болу берген. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырар, тайбыңны камгалаарының улуг чаагай хөрөөн быжыглаар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылып турар.

Коммунистер биле партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогу Совет эрге-чагырганың органнарынче мооң мурнундагы бүгү сонгулдаларга чайыннанчак кылдыр тиилеп турган. ССРЭ-ниң Дээди Советинге ам болур сонгулдаларга бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары коммунистер биле партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкыннарын база чаңгыс эп-сеткилдиг бөөр дээрзинге чигзиниг чок.

Партия биле улустуң бүзүлбас чаңгыс эп-каттыштырылгазының нүүрү болган ол блоктуң кандидаттары дээш бадылавышаан, совет кижилер Коммунистиг партияның ленинчи политиказы дээш, оон улуг чаагай айтыышкыннарын амыдырал кырынга боттандырары дээш, коммунизм тургузуушкунунга чаа-чаа тиилелгелер дээш бадылаар.

И. БОКОВ.

Школачыларның область спартакиадазы

Школачыларның 12 дугаар кышкы область спартакиадазынга Таңды, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Чаа-Хөл, Бин-Хем, Тес-Хем, Каа-Хем, Сүт-Хөл, Эрзин, Барыын-Хемчик районнарның аныяк спортчулары чедип келгеннер. Кызылдан № 1, 2, 3, 7 ортумак школаларның чылда командазы киришкен. Спартакиаданың программазынга спорттуң үш хевири кирген: хаак, коньки болгаш спартакиадага бир-ле дугаарында хоккей маргылдаазын киргген. Спартакиада март 6, 7, 8-те болган.

Спартакиаданың ийиги хүнүнде хаакка 10 болгаш 5 километрге, конькиге 3000 болгаш 5000 метрлерге маргылдаа болган. Конькиниң 5000 метрге маргылдаазында дистанцияны 3 минута 43,2 секундада эрткеш, Надя Локтева (Кызыл) бирги черде.

Спартакиаданың ийиги хүнүнде оолдарның коньки-биле 3000 метрге болган маргылдаазында дистанцияны 6 минута 58 секундада эрткен Т. Артас (Кызыл) бир дугаарында келген. Спорттуң ол-ла хевиринге 5000 метрге район школаларының оолдары улуг чедишкинниг болганнар. Ол дистанцияга Чөөн-Хемчик районнуң төлөөлекчизи Сыкырпан тиилээн. Оон шагы 11 минута 56,8 секунда.

Ийи хүн үргүлчүлээн конькиниң хөй хевирлиг маргылдааларынга уруглардан 289, 783 санны чедип алган Надя Локтева бирги черни алган. Ийиги черде 320, 660 санныг Маркелова (Чөөн-Хемчик). Конькиниң хөй хевирлиг маргылдаазынга бирги черни 268, 699 санныг Т. Артас алган. Ийиги черде Эрзин районнуң төлөөлекчизи Е. Кан-оол болган. Оон саны 272, 673.

Хаак маргылдааларынга Таңды районнуң спортчулары улуг чедишкинниг болганнар. Уругларның үш километрге чарыжынга 22 кижи киришкен. Таңды райондан келген Богатырева эки түннелди көргүскен.

Оолдарның 5 километрге демисели чидиг болган. Аңаа Булатов (Таңды) ол дистанцияны 20 минута 0 3 секундада эрткен. Он километрге демисел оон-даа чидигленген. Ол дистанцияга бир дугаарында Таңдының хаакчызы Малютин маңнап келген. Оон шагы—42 минута 07 секунда—эң-не эки көргүзүт.

Хоккей маргылдаазы спартакиадага бир-ле дугаар кирип турар. Бирги хүнде сюннуң бедүүн дүрүмнерич өзугаар дөрт оюнларны чоруткан. Маргылдааларны олимпиада системазының негелделери-биле чоруткан. Бирги хүнде Каа-Хем-биле Сүт-Хөл районнарның командалары ужурашкан. Сүт-хөлчүлер 2:1 санга уъдуп алганнар. Дараазындагы ийи хүннерде 12 командалар ужурашкан болгаш сөөлгү хүнде бирги, ийиги чер дээш финалга Чөөн-Хемчик биле Улуг-Хем районнарның командалары ужурашкан. Ынчангаш хоккей маргылдаазынга Чөөн-Хемчик районнуң командазы тиилекчи болган.

Педагогика институдунуң залынга түүнед кежээ болган болгаш аңаа школачыларның область спартакиадазының түннелин үндүрген. Ниитизи-биле бирги черде 13,5 санныг Таңды район, ийиги черде 20,5 санныг Кызыл хоорай, үшкү черде 28 санныг. Чөөн-Хемчик район. Тиилекчилерни улус өөредилгезиниң область кылдызының шаңнал бижиктери болгаш өртектиг чүүлдер-биле шаннаан. Таңдының командазынга шилчип чоруур кубокту, Кызыл командазынга вымпел (тукчугаш)-биле шаннал бижикти тывыскан.

Школачыларның кышкы область спартакиадазы өөреникчилериниң спортчу мергежилиниң өскенин көргүскен. Үжен беш күш-культуржулар ийиги болгаш үшкү разрядтың нормаларын, а үжен ийи кижи аныяктар разрядының нормазын дужаган.

Шилчип чоруур кубокту эрткен чылдын чаалап алган каа-хемчилер хаак талазы-биле беш дугаар, а коньки талазы-биле чүгле тос дугаар черни эзлээн.

К. ХАНХАЛАЕВ.

Школачыларның область спартакиадазының киржикчилери (солагай талазыдан Чащухина, Локтева, Родина (Кызыл).

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының база бухгалтериясының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстерининиң 3—68, чагаа кылдызының 3—65.

ТС—00675. Культура эргелелиниң типографиязы.